

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ZİHİNSEL ENGELLİLERİN, SAĞLIK KURULUŞLARINDA
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR, AİLEYE EKONOMİK
ETKİLERİ İLE AİLELERİN BİLGİ, TUTUM VE
DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

İŞLETME ANABİLİM DALI
SAĞLIK KURULUŞLARI YÖNETİCİLİĞİ BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Yıldırım Bayezit DELDAL

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Mustafa YURTTADUR

İstanbul-2017

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI : Yıldırım Bayezit DELDAL

TEZİN DİLİ : Türkçe

TEZİN ADI : Zihinsel Engellilerin, Sağlık Kuruluşlarında Karşılaştıkları Sorunlar, Aileye Ekonomik Etkileri ile Ailelerin Bilgi, Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma.

ENSTİTÜ : Sosyal Bilimler Enstitüsü

ANA BİLİM DALI : İşletme

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : 31.01.2017

SAYFA SAYISI : 61

TEZ DANIŞMANI : Yrd. Doç. Dr. Mustafa YURTTADUR

DİZİN TERİMLERİ :

TÜRKÇE ÖZET :

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2.YÖK Ulusal Tez Merkezine

Yıldırım Bayezit DELDAL

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ZİHİNSEL ENGELLİLERİN, SAĞLIK KURULUŞLARINDA
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR, AİLEYE EKONOMİK
ETKİLERİ İLE AİLELERİN BİLGİ, TUTUM VE
DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

İŞLETME ANABİLİM DALI
SAĞLIK KURULUŞLARI YÖNETİCİLİĞİ BÖLÜMÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Yıldırım Bayezit DELDAL

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mustafa YURTTADUR

İstanbul-2017

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yıldırım Bayezit DELDAL

31/01./2017

JÜRİ ÜYELERİNİN KABUL VE ONAY SAYFASI

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yıldırım Bayezit DELDAL"ın Zihinsel Engellilerin, Sağlık Kuruluşlarında Karşılaştıkları Sorunlar, Aileye Ekonomik Etkileri ile Ailelerin Bilgi, Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma adlı tez çalışması, jürimiz tarafından İŞLETME anabilim dalında YÜKSEK LİSANS / DOKTORA tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____ *İmza*

Üye _____ *İmza*
Yrd. Doç. Dr. Mustafa
YURTTADUR
(Danışman)

Üye _____ *İmza*

Üye _____ *İmza*

Üye _____ *İmza*

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2017

Doç. Dr. Ragıp Kutay KARACA

Enstitü Müdürü

ÖZET

ZİHİNSEL ENGELLİLERİN, SAĞLIK KURULUŞLARINDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR, AİLEYE EKONOMİK ETKİLERİ İLE AİLELERİN BİLGİ, TUTUM VE DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Günümüz toplumunda, insanlar doğuştan ya da sonradan meydana gelen sağlık sorunları ile karşılaşabilirler. Sağlık kuruluşları birçok hastalığın tedavisi yanında rehabilitasyon hizmeti de sunmaktadır. Her türlü sağlık sorunu olan bireyler birinci, ikinci, üçüncü basamak sağlık kuruluşlarından faydalanmakta ve tedavi olabilmektedirler.

Özürli bireylerin sağlık hizmetlerinde yaşadıkları problemler sonrası ailenin bakış açısı, davranış, tutumları toplumdan ve devletten beklentilerinin neler olduğu, yaşadıkları ekonomik zorluklar, karşılaşılan problemler ve alınan tedbirlerin yeterli olup olmadığı ele alınmaya çalışılmıştır. Engellilerin sağlık kuruluşlarından faydalanırken karşılaştıkları sorunların nedenleri, çözüm süreci, uygulanan sağlık politikaları, projeler ve yapılan sağlık iyileştirmeleri anlatılmıştır.

Zihinsel engellilerin sağlık hizmetlerinden faydalanmalarına ilişkin yasal düzenlemeler, sağlık sorunları, sağlık kurumların bu alandaki çalışmaları ve yaşanan son gelişmeler incelenmiştir. Engellilikle ilgili yasal mevzuatın bilinmesi, engelli ve ailesini bilgilendirmek, engellilere verilen hakların hayata geçirilmesi üzerinde durulmuştur. Sağlık çalışanlarının özürli bireylere hizmet yaklaşımları ve engellilerin beklentileri ele alınmaya çalışılmıştır.

Engelli bireylerin yaşam kalitesini arttıran kararların ve uygulamaların hayata geçirilmesi, sorunların giderilmesi zihinsel engellilere karşı bilinçlenmemizi sağlayacaktır. Herkesin bir gün engelli aday olabileceği unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Hizmetleri, Zihinsel Engellilik, Ailesel Problemler, Ekonomik Problemler, Davranışlar, Tutumlar

SUMMARY

A STUDY ON THE PROBLEMS WHICH MENTALLY DISABLED PEOPLE ENCOUNTERED AT THE HEALTH FACILITIES AND THEIR ECONOMIC EFFECTS TO THE FAMILIES, INVESTIGATING THE KNOWLEDGE, ATTITUDE AND BEHAVIOUR OF FAMILIES

In our modern society, people may encounter with congenital and postnatal health problems. Beside the treatment of diseases, the health facilities also provide rehabilitation service. People having health problems benefit from the first, second, third grade health facilities and they are treated there.

In this research; the reasons of the matters and their solution process while the disabled people encountered at the health facilities be examined. Health policies, projects and health improvements for disabled people were evaluated. The service for provided for disabled people and their families with respect to the social, cultural and economic situations and the attitude, behavior and perspective of family after facing health problems and determining the expectations of disabled people from the society and government will be a complete state of goodness.

The matter of burden for family caused by economic difficulties the disabled people encountered at the health facilities and sufficiency of the precautions has been investigated. Investigating the economic aspect of health policies applied for disabled people and a study on determining the main problems have to be carried out. Examined legal and administrative arrangements for healthcare services for people with disabilities. Health problems of persons with disabilities, the institutions work on this issue, the laws, regulations and developments in this field are investigated. Expectations of health professionals and people with disabilities had been discussed approaches to serve persons with disabilities. With disabilities and their families, including disability-related legislation, more particularly, to inform interested parties to ensure the realization of rights is emphasized.

Realization of the decisions and applications increasing the life standards of the disabled people, shooting of these troubles in terms of society and disabled people raise the awareness for both mentally disabled people and the possibility of being a nominee of disabled someday.

Key Words: Health Services, Mental Disability, Familial Problems, Economic Problems, Behaviors, Attitudes

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: SAĞLIKTA ENGELLİLİK KAVRAMI	
1.1. KAVRAMSAL OLARAK SAĞLIK VE ENGELLİLİK	3
1.1.1. Sağlık Kavramı.....	3
1.1.2. Engelli Kavramı	4
1.1.3. Engelli Türleri	5
1.1.4. Zihinsel Engelliler	7
1.1.4.1 Hafif Zihinsel Engelliler.....	9
1.1.4.2 Orta Zihinsel Engelliler	10
1.1.4.3 Ağır Zihinsel Engelliler.....	10
1.2.4.4 Çok Ağır (Şiddetli) Zihinsel Engelliler	11
İKİNCİ BÖLÜM: ZİHİNSEL ENGELLİLERİN PROBLEMLERİ	
2.1. ZİHİNSEL ENGELLİLERİN SAĞLIK KURULUŞLARINDA	
KARŞILAŞTIKLARI PROBLEMLER	12
2.1.1. Sağlık Alanında Karşılaşılan Başlıca Problemler	12
2.1.2. Zihinsel Engellilerin Sağlık Problemleri ve Ailelerin Yaklaşımları	15
2.1.3. Sağlık Personelinin Zihinsel Engelli Bireye ve Ailesine Yaklaşımları	16
2.1.4. Zihinsel Engelli Bireylere Nasıl Davranmalıyız?.....	18
2.1.5. Engelli Bireylere Sağlıktan Yararlanmaları için Tanınan Haklar	19
2.1.6. Engeli Ailelerin Kişisel Görüş, Bilgi ve Düşünceleri.....	21
2.1.7. Zihinsel Engellilerin Aileleriyle yapılmış olan Röportajlar	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: EKONOMİK BOYUT	
3.1. ZİHİNSEL ENGELLİLERİN SAĞLIK KURULUŞLARINDAN	
YARARLANIRKEN KARŞILAŞTIKLARI EKONOMİK SIKINTILAR.....	46
3.1.1. Zihinsel Engellinin Sağlık Kuruluşlarından Faydalanırken, Aileye Getirdiği Ekonomik Yük ve Etkileri	47
3.1.2. Engelliler için Türkiyede ve Dünyada Yapılan Yasal Düzenlemeler	50
3.1.3. Zihinsel Engellilere Sağlanan Başlıca İndirimler	53
SONUÇ.....	55
KAYNAKÇA	58

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Engelli Raporu Olan Bireylerin İllere Göre Dağılımı	5
Tablo 2. Engellilerin Engel Grubuna Göre Dağılımı.....	6
Tablo 3. Kaynaştırma Eğitimi Alan Öğrenci Sayısı	6
Tablo 4. American Association On Mental Retardation.....	7
Tablo 5. Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları Zorluklar ..	20
Tablo 6. Engelli ve Engelli Olmayan Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Durumu...	21
Tablo 7. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	30
Tablo 8. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	31
Tablo 9. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	32
Tablo 10. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	33
Tablo 11. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	34
Tablo 12. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	35
Tablo 13. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	36
Tablo 14. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	37
Tablo 15. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	38
Tablo 16. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	39
Tablo 17. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	40
Tablo 18. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	41
Tablo 19. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	42
Tablo 20. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	43
Tablo 21. Engelli Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajın Tablosu	44
Tablo 22. Zihinsel Engelli Ailesinin Ekonomik Düzeyleri ve Sağlık Güvenceleri.....	48
Tablo 23. Zihinsel Engelli Çocuğun Bakımında Ailenin İfade Ettiği Güçlükler	49
Tablo 24. Engellilere Ödenen Üç Aylık Maaş Tutarı Tablosu.....	51

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanmasında bana bilgi, tecrübe ve yönlendirmeleriyle yardımcı olan, birlikte çalışmaktan büyük onur duyduğum, tez danışmanım değerli öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Mustafa YURTTADUR'a

Çalışmalarımda, fikirleriyle bana destek olan yol gösteren değerli öğretim üyeleri Prof. Dr. Mehmet TIĞLI ve Doç. Dr. Cafer ULU hocama beni motive eden çalışma arkadaşlarıma, İngilizce öğretmeni Necati HERAY'a, sevgili eşim Nuray DELDAL'a, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli babam Timuçin DELDAL'a ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yıldırım Bayezit DELDAL

GİRİŞ

Sağlık hizmetlerinin en önemli ve öncelikli temel amacı sağlığı tehdit eden her türlü etkenler ile etkin ve bilinçli mücadeledir. Ceninin anne rahminde başlayan hayata gelme yolculuğu doğmadan önce ve doğduktan sonrasında vücudunda yaşanabilecek hastalıkların tedavi edilmesi çok önemlidir.

Dünyada ve ülkemizde engellilerin çeşitli sağlık sorunları bulunmaktadır. Engelli bireylerin sorunlarının başında; ülkelerin ekonomik yapısının ve kaynaklarının yeterli olmaması, sağlık hizmetlerinde yaşanan eksiklikler, sağlık uygulamalarında eğitim ve acil müdahalelerin yetersizliği, toplumların zihinsel engelliler ile ilgili yanlış tutum ve davranışları, devletlerin her türlü engelli bireye yönelik yapmış olduğu iyileştirici çalışmalarının eksik ve yetersiz olması gibi nedenler yüzünden engelliler mağdur olmaktadır. Engellilik, birçok toplumda farklı neden ve sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan büyük bir sağlık sorunudur.

Türkiye'nin yeni uygulamaya başladığı sağlık sisteminin basamaklara ayrılması ve doktorların hizmet sunarken branşlaşmaya gitmesi birçok tedavi hizmetinin daha kolay ulaşılır olmasını sağlamıştır. Bu durum; sağlık kurumlarından yararlanan hastalar için tatmin edici iyi bir gelişmedir. Birçok ülkede zihinsel engellilerin sağlık problemleri için çeşitli çalışmalar ve projeler hayata geçirilmiştir. Ülkemizde de bu konuyla ilgili yeni yasalar kanunlaşarak yürürlüğe girmiştir.

Bir toplumda, eğitim ve bilinçlenme seviyesi yükseldikçe engelliler ile ilgili olarak bireylerin bakış açısı ve tutumları pozitif yönde etkilenmektedir. Bu durum, toplumun bir parçası olan zihinsel engellilerin sosyal ve psikolojik yönden kendilerini iyi hissetmelerini sağlamaktadır.

Ülkemizde yaşayan zihinsel engelliler, kamu ve özel kurumların verdiği çeşitli hizmetlerden faydalanmaktadırlar. Bu hizmetler: sağlık, eğitim, istihdam, spor, yardım ve ulaşım hizmetleridir.

Engellilerin sağlık ile ilgili dikkat etmesi gereken hususları sırasıyla; erken teşhis, tedavi edici önlemlerin alınması, hastaların uzman hekimlerce takip edilmesi ve doğru yönlendirilmelerinin yapılması sayılabilir. Zihinsel engelliler, sağlık hizmet alırken farklı yöntem ve model yaklaşımlara ihtiyaç duymaktadırlar.

Zihinsel engellilerin sağlık hizmetlerinden beklentilerinin gerçekleştirilmesini sağlamak için mevcut uygulamaları ortaya koymak, ihtiyaçlara dikkat çekmek ve sağlık hizmetleri kapsamında engellilere sunulabilecek yeni hizmet şekillerini belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, sağlık hizmetlerinden yararlanan zihinsel engellilerin karşılaştıkları ekonomik zorlukların aileye yansımaları, bunun sonucunda

ailenin tutum ve davranışlarının sosyal, ekonomik yönden incelenmesi amaçlanmıştır.

Türkiye’de zihinsel engelli bireylere sağlık hizmeti veren özel ve kamu kurumlarının yeterlilikleri, sağlık kurumlarına başvuran engellilerin mevcut sorunlarına göre hizmet sunulup sunulmadığı ve varsa aksaklıkların düzeltilmesi gerekmektedir. Engellilerin sağlık kurumlarında verilen hizmetlerden tam olarak yararlanmaları ve tedavi sonunda iyileşmeleri hususunda mevcut tüm imkânların hastaya sunulması engelli bireylerin sosyal ve psikolojik yönden rahatlamalarını sağlayacaktır. Zihinsel engellinin ailesine yapılacak ekonomik katkı ve bu katkının yaratacağı faydanın etkilerinin neler olacağı belirlenmesi gerekmektedir.

Zihinsel engellilerin tedavisinde mevcut sorunların hızla iyileştirilmesi, sağlık alanında verilen hizmetlerin kısıtlılıklarının giderilmesi konusundaki sağlık hizmetlerine olan gereksinimleri, mevcut durumu ve gelecek yıllardaki projelerin süreklilik önem arz etmektedir.

Zihinsel engellilerin, sağlık kuruluşlarında karşılaştıkları sorunlar, aileye ekonomik etkileri ile ailelerin bilgi, tutum ve davranışlarının incelenmesi üzerine yapılan bu çalışma, röportaj ve literatür incelemesi tekniğinden yararlanılmış olup nitel araştırma yöntemine göre hazırlanmıştır. Bu tezde beşyüz zihinsel engelli ailesine onbeş röportaj sorusu sorulmuş olup çeşitli bulgular ve sayısal veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Zihinsel engelli ailelerin kişisel fikirlerini içeren onbir adet röportaj ayrıca yapılarak teze eklenmesi amaçlanmaktadır. Zihinsel engellilik konusu kaynak kitapların az oluşu, konu ile ilgili çalışmaların yeterli olmaması, sağlık kurumlarda engelli başvuru bölümlerinin sınırlı olması veri toplama açısından karşılaşılan zorluklardır.

Engellilik, çeşitli faktörlere bağlı olarak yaşamın herhangi bir evresinde hayatımıza girebilecek olan bir sağlık sorunudur. Engelli bireyler toplumla kaynaşma sürecinde sorunlar yaşayabilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. KAVRAMSAL OLARAK SAĞLIK VE ENGELLİLİK

Sağlık, kavram açısından bakıldığında bireyin sağlık potansiyelini maksimize ederek en uygun esenlik durumu yaratması ve bunun ömür boyu bir süreç içinde sosyal, fiziksel, zihinsel, duygusal, ruhsal, çevresel refahını maksimum etmesidir. Dünyada sağlık kavramını (1961) yılında ilk kullanan kişi Amerikalı Doktor Halbert L. Dunn'dur.

Dünya Sağlık Örgütü Anayasası 61 devletin katılımıyla (22.07.1946) tarihinde New York da Uluslararası Sağlık Konferansı'nda protokolleri imzalanmış olup (7.04.1948) tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Dünya Sağlık Örgütü mevcudiyetini günümüzde de devam ettirmektedir. Yüzyıllar boyunca sağlık üstüne çeşitli tıbbi uygulamalara gidilmiş olup tarihin akışını değiştirecek büyük buluşlar ve ilerlemenin yanında, yine sonucu hüsrarla biten çeşitli deneyler de yapılmıştır.

Tarih boyunca insanlar her zaman bir iyileştirici kişiye muhtaç olmuş ve yardım istemişlerdir. Bu kişiler geçmiş çağlarda bitki, doğal su ve hayvanları kullanarak çeşitli tedavi metotları geliştirmişlerdir. Ortaçağdan itibaren modern tıbbın insan ve hayvan sağlığı için önem kazanmasıyla beraber yeni bir aydınlanma çağı yaşanmıştır. Fransız ihtilali, sanayi devrimiyle tıbbi bilimlerin önü tamamen açılmıştır. Yanlış düşünceler çökmüştür. Engellilere karşı yapılan haksızlıklar değişmeye başlamıştır. Engelliliğin delilik değil tıbbi bir hastalık olduğu inancı kabul görmüştür.

Günümüz dünyasında sağlık kavramının omurgasını oluşturan üç önemli branş bulunmaktadır. Bunlar: tıp doktorları, psikiyatristler ve psikologlardır.¹

1.1.1. Sağlık Kavramı

Sağlık kavramının tam bir tanımı olmamasına rağmen birçok düşünür, yazar ve akademik çalışan sağlıkla ilgili çeşitli tanımlar yapmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü sağlık kavramını tanımlarken şu ifadeleri kullanmıştır. Sağlık, "sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal, sosyal yönden tam bir iyilik hali" olarak ifade edilmektedir.

Sağlıklı bireyler, engelli veya hasta kişilere bakış açısı, yaklaşımları, davranışları, ilgi, tutum ve yardımları açısından ne kadar çok duyarlı davranır ve hareket ederlerse, ülkemizde yaşayan, toplumla bir bütün olan her türlü engelli,

¹Christian Nordqvist, "What is Health? What Does Good Health Mean?", <http://www.medicalnewstoday.com/articles/150999.php>, (Erişim Tarihi: 01.10.2016)

yaşlı kesim açısından pozitif ayrımcılık olacaktır. Bu durum toplumun eğitilmesi ile engellilere bakış ve yaklaşımlarının yapıcı yönde olumlu sonuçlar oluşturmasına katkı sağlayacaktır.

Sağlığın tanımına yönelik farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Sağlıkta kullanılan model çeşidinin sayısı ile ilgili evrensel bir yargı oluşmamakla birlikte bazı modeller bulunmaktadır. Bu modeller:

1. Tıbbi Model (Tıbben sorunu bulunmamak)
2. Holistik Model (Tamamen sağlıklı olma durumu)
3. İyilik Modeli (Fiziksel ve Ruhsal iyilik, rahatlık hali)
4. Çevre Modeli (Canlı varlığın çevresiyle uyumlu ve mutlu olması)²

1.1.2. Engelli Kavramı

Son yıllarda gerçekleşen insan haklarına yönelik çalışmalar, ülkemizin de giderek artan bir iyileştirme sürecine girmesi, engelli haklarına ilişkin yapılan projelerin çeşitli aktivitelerle desteklenmesi, toplumumuzda yaşayan engelli vatandaşlarımız için mutluluk verici bir gelişmedir. Engelli bireyler için sadece tıbbi hizmetler değil, sosyal ve hak temelli değerlendirmeler sayesinde ön yargılarımızdan, yanlış tutumlarımızdan kurtulmuş olacağız.³

Engellilik, bir bireyin doğuştan yâda sonradan meydana gelen vücut bütünlüğünün fiziksel olarak eksilmesi ve zihinsel (beyin) hasarının meydana gelmesi sonucu tıbbi ve biyolojik problemler yaşaması, insan hayatının eksik olarak sürdürmesi halidir. Gelişmekte olan tüm ülkelerde bu problemlerin olduğu, bunların; görme engelli, işitme engelli, fiziksel ve zihinsel engelli olarak görüldüğü saptanmış olup engelli bireyler için çeşitli rehabilite edici tedavi yollarına gidilmiştir.

Ülkemizde yaşayan engelli bireylerin sağlıklarına kavuşması için, onları topluma kazandırmak sosyal ve psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmelerini sağlamak için devletimizin sağladığı yapıcı çalışmaların yanında toplumda yaşayan normal bireylerin de sağduyulu, anlayışlı, yardımsever, hoşgörülü olması gerekmektedir. Böylece engellilerin topluma kazandırılması sağlanabilecektir.⁴

²Sinem Somunoğlu, "*Kavramsal açıdan sağlık*", Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Dergisi, 1999, s.5-12.

³Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, *Engelli Hakları İnceleme Raporu*, 2013, 24 dönem, s.3-20.

⁴Hüseyin Şahin, *Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocukların Evde Eğitimleri*, Diyalog Danışmanlık Rehabilitasyon merkezi yayınları, İstanbul. 2013, s.1.

1.1.3. Engelli Türleri

Dünya genelinde en çok görülen engelli türleri şu şekildedir;

- ✓ Zihinsel Engellilik Hali.
- ✓ İşitme Engellilik Hali.
- ✓ Görme Engellilik Hali.
- ✓ Dil ve Konuşma Engellilik Hali.
- ✓ Ortopedik (Fiziksel) Engellilik Hali.
- ✓ Süreğen Hastalıklar.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısında kurulan ulusal engelliler veritabanı kamuya ait kurum ve kuruluşlardan yararlanan engelli bireylerin verilerinin toplanmasıyla oluşmuştur.

Engelli bireylerin sayılarının illere göre dağılımını belirlemek amacıyla (2012) yılında yapılan araştırma aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Yapılan bu araştırma güncel ve son araştırmadır.

İl	Toplam	İl	Toplam	İl	Toplam
Adana	46.788	Edirne	7.621	Malatya	17.737
Adıyaman	20.599	Elazığ	14.300	Manisa	33.311
Afyonkarahisar	14.463	Erzincan	7.148	Mardin	17.144
Ağrı	6.562	Erzurum	16.156	Mersin	39.376
Aksaray	8.995	Eskişehir	16.823	Muğla	15.963
Amasya	6.450	Gaziantep	28.746	Muş	8.278
Ankara	90.707	Giresun	12.884	Nevşehir	8.494
Antalya	38.660	Gümüşhane	3.402	Niğde	11.136
Ardahan	2.975	Hakkari	3.541	Ordu	22.866
Artvin	6.787	Hatay	32.819	Osmaniye	10.154
Aydın	29.688	İğdır	4.455	Rize	9.274
Balıkesir	21.582	İsparta	9.085	Sakarya	17.129
Bartın	6.571	İstanbul	177.818	Samsun	38.639
Batman	15.246	İzmir	98.564	Siirt	5.808

Tablo-1. Engelli raporu olan bireylerin illere göre dağılımları.(2012)⁵

⁵ Yıldırım. B Deldal, "Zihinsel Engellilik ve Başlıca Nedenleri", <https://www.medikalakademi.com.tr/zihinsel-engellilik-ve-baslica-nedenleri/>, (Erişim Tarihi:19.12.2016)

Engel Grubu	Engelli Olan Kişi Sayısı
Görme Engelli Birey	216.077
İşitme Engelli Birey	156.573
Dil ve Konuşma Engelli Birey	37.494
Fiziksel Engelli Birey	321.895
Zihinsel Engelli Birey	482.361
Ruhsal ve Duygusal Engelli Birey	176.475
Süreçen Hastalığı Olan Birey	808.335

Tablo-2. Engellilerin engel grubuna göre dağılımı.

Ulusal Engelliler veri tabanına göre Türkiye’de (2012) yılı itibariyle engelliliğin cinsiyetlere göre ayrıldığında kadınlarda 672.172 olarak gözükürken bu sayı erkeklerde 887.041 olarak görülmüştür. Yapılan araştırmada ülkemizde yaşayan toplam engelli birey sayısı 1.559.222 bulunmuştur.

(2012) yılı itibariyle devlet kamu kurum ve kuruluşlarında engelli personel istihdam sayısı 20.829’dur. (2012) yılı Özürlü Memur Seçme Sınavı yerleştirme sonuçlarına göre 2174 ortaöğretim, 1093 ön lisans, 999 lisans mezunu engelli bireyler kamu kurumlarında herhangi bir kadroya yerleştirilmiştir.⁶

Öğrenci Sayısı						
Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen	Özel Eğitim Okullarında	Özel Eğitim Sınıflarında	Kaynaştırma Eğitimde	Toplam
2011- 2012	814	7.607	42.896	20.968	148.753	212.617

Tablo-3. Kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısı.⁷

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre özel eğitim okullarında, özel eğitim sınıflarında ve kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören öğrenci sayıları yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Kullanılan veriler en son yapılan araştırmaları

⁶Deldal, a.g.e.,s.1-4

⁷Sosyal Güvenlik Kurumu, “Türkiye’deki engellilere ilişkin en detay bilgiler”, <http://www.sgkrehberi.com/haber/11037>, (Erişim Tarihi:03.10.2016)

1.1.4. Zihinsel Engelliler

Zekâ geriliği (Mental Retardasyon) bir bireyde zekâ geriliğinin olup olmadığının ölçülmesi için (QI) testi uygulanmaktadır. Yapılan bu testlerde zeka seviyesi 70 ve altı çıkmış ise bireyde zeka geriliği vardır diyebiliriz.

Zeka testlerine göre normal bir insanın zekâsı (IQ) olarak 100 ve üstüdür. Çağımızda zekâ geriliğinin (%75) bölümü tam olarak bilinmemektedir. Zekâ geriliği doğuştan ya da sonradan çeşitli faktörlerin etkisi ile oluşmaktadır.

Dünyaya gelen her bireyin doğuştan veya sonradan meydana gelebilecek kazalardan, genetik sebeplerden ötürü engelli adayı olabileceği unutulmamalıdır. Çevremizde gördüğümüz engelli bireyleri anlamalı ve elinden tutarak yardım etmeliyiz.

IQ	Psikolojik Tanı	Eğitsel Tanı
70-55	Hafif	Eğitilebilir
55-35	Orta	Öğretilebilir
35-25	Ağır	Bağımlı
25-Altı	Çok Ağır	Tam Bağımlı

Tablo-4. American Association on Mental Retardation tüm ülkeler tarafından kabul gören zihinsel engelli gruplarının (15) yaş üstü ulaşabilecekleri en üst beceri düzeyleri gösterilmiştir.

Buna göre zihinsel engelli bireylerin IQ seviyeleri, psikolojik tanısı, eğitsel tanısı ile her biri doğru orantılıdır. IQ seviyeleri (0-25-35-55-70) Psikolojik tanısı; hafif, orta, ağır, çok ağır (şiddetli)⁸

⁸Samantha Gluck, "Healthy Place, American's Mental Health Channel", <http://www.healthyplace.com/neurodevelopmental-disorders/intellectual-disability/mild-moderate-severe-intellectual-disability-differences/>, (Erişim Tarihi: 05.10.2016)

Zekâ Geriliğinin Başlıca Sebepleri:

- Kalıtsal faktörler.
- Kromozom bozukluğu ve sayıca fazla olması.
- Doğumun erken gerçekleşmesi.
- Gebeyken kullanılan ilaçlar
- Gebeyken radyasyon, kurşun, cıvaya maruz kalması.
- Hamilelik başlangıcında ve sonrasında annenin vücuduna çeşitli bakterilerin girmesi, ağır hastalıklar.
- Annenin doğum esnasında bebeğin oksijensiz kalması, biyolojik olarak meydana gelen kazalar.
- Çeşitli kazalar, beyin hasarları, travmalar, çarpışmalar
- Sarılık vakalarını ağır geçirmesi..
- Gebelik sırasında uyuşturucu madde kullanımı (eroin, kokain, çeşitli uyuşturan madde kullanımı)
- Evliliklerin yakın kan bağı olan bireylerle yapılması
- Bebeğin dünyaya gelmeden önce ve sonrasında vücudunun ani ve şiddetli ateşe maruz kalması, yüksek basınç
- Anne adayının gebelik esnasında kızamıkçık geçirmesi, ağır enfeksiyon kapması, hepatit gibi bulaşıcı hastalık geçirmesi.

Engelli bireylerin öğrenme becerisini engelleyen başlıca nedenler bulunmaktadır. Bu nedeler; beyinde meydana gelen kalıtsal ya da sonradan oluşan hasarlar, algılama ve konuşma güçlüğü, duyduklarını, gördüklerini anlayamama, dikkat eksikliğinin çok fazla olmasıdır. Zihinsel engelli bireylerin eğitim öğretim gördüğü başlıca kurumlar;

- Milli Eğitime Bakanlığına bağlı resmi ve özel okulların özel eğitim sınıfları ile kaynaştırma sınıfları.
- Rehabilitasyon eğitim merkezleri.
- Tamamı özel eğitime ayrılmış okullar.

Zihinsel engelliler, bilgiyi geç ve güç öğrenmektedirler. Bunun için öğretmen eşliğinde derslerin sürekli tekrar edilerek pekiştirilmesi sağlanabilir. Evde ise ailenin desteğiyle okuldan öğrendikleri konuları tekrarlayarak uzun belleğe atmaları sağlanmalıdır.

Engelli çocuğu olduğunu öğrenen ebeveynlerin ilk tepkileri;

- Şok geçirme.
- Dışlanma hissi, korku.
- Kabul etmeme.
- Benimsememe.
- Kendini ve çocuğunu sorgulama.
- Çocuğu, aile içinde soyutlama.

Uzman doktor, aile ve engelli çocuğun içinde bulunduğu durumu net olarak anlatmalı, aileyi rahatlatıcı bilgiler vermelidir. Uzmanın, çocuğun tanı, tedavi ve değerlendirmesini ailenin anlayabileceği şekilde sade bir dille söylemesi bu bilgiler ışığında ailenin de çocuğun durumuna göre davranması sağlanmalıdır.⁹

Zihinsel engellilik dört gruba ayrılarak incelenir;

- 1) Hafif zihinsel Engellilik
- 2) Orta Zihinsel Engellilik
- 3) Ağır Zihinsel Engellilik
- 4) Şiddetli Zihinsel Engellilik

1.1.4.1. Hafif Zihinsel Engelliler

Hafif zihinsel yetersizliği olan çocuklar ortalama (70-75) IQ değerlerine sahiptirler. Eğitim ortamında akademik olarak (2-4) yıl arası geriden gelmektedirler. Sınıf içinde kendini kabul ettirebilen hafif zihinsel engelliler eğitim yolu ile güçlü ve zayıf yönlerini görürler. Bu bireylerin iş ve eğitim hayatları sınırlıdır. Kamu kurumlarının açtığı engelli kadrolarında memur olabilmektedirler. Herhangi bir biyolojik farkları, eksiklikleri yoktur. Topluma kolay uyum sağlar ve yaşamlarını sürdürürler.

Hafif zihinsel engelli bireylerin destek eğitimi almaları gerekmektedir. Okullarda özel alt sınıfları ile kaynaştırma sınıflarında eğitim alırlar. Rehabilitasyon merkezlerinden ücretsiz yararlanabilmektedirler.¹⁰

⁹Necate Baykoç, **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim**, Eğiten Kitap, Ankara, 2011, s.175.

¹⁰Sue Watson, "Hafif Zihinsel Yetersizlik", <http://special.ed.about.com/od/handlingallbehavior/types/a/MID.htm>, (Erişim Tarihi: 05.11.2016)

1.1.4.2. Orta Zihinsel Engelliler

Özel gereksinimli çocukların zekâ seviyeleri (40-55) arasında ise orta zihinsel engelli olarak kabul edilirler. Bu bireylerin yazma, konuşma, algılama becerilerinde yetersizlik vardır. Aileye bağlı olarak yaşarlar, basit görevleri başarı ile yerine getirirler. Tek başına hareket edemeyen bu bireyler kendi başlarına karar veremezler. Sosyal yönden yetersizdirler, sürekli sağlık problemi yaşarlar, eğitim açısından zor öğrenirler veya hiç öğrenemezler, eğitilebilirler, günlük basit rutin işleri yapabilirler, zaman içinde bazı kavramları anlarlar ve pekiştirirler, çabuk unutulur ve algılamaları oldukça zayıftır.

Orta Zihinsel engelli bireylerin suç ehliyetleri yoktur. Temel yaşam ve günlük işlerin yürütülmesinde çeşitli becerileri gerçekleştirmeye, kullanmaya ihtiyacı olan bireylerdir. Dikkat dağınıklığı fazla olan bu bireyler zor ve oldukça geç öğrenirler. Yeni bilgi öğretilirken sabırlı olunmalı ve yavaşça öğretilmeli, çocuğun dikkatini toplaması sağlanmalıdır. Orta öğrenen çocuklar genelleme yapamazlar, ipuçlarını birleştiremezler, soyut kavramları anlayamazlar, elle tutup gözle görülebilen ve model oluşturulan eylem ve hareketleri kavrayabilirler.

Orta zihinsel engelliler görsel açıdan renkleri, meyveleri, şekilleri eşleştirebilirler. Öğretmenler çocuğun dikkatini toplayacağı çeşitli hareketler, oyunlar ve uygulamalar yaptırmalıdır. Orta zihinsel engelli bireyler sözcükleri kullanırken eksiltebilir veya eklemeler yapabilirler. Her fırsatta bu çocukların düşünce ve isteklerini öğrenmek için onlarla sohbet edilmeli, kendilerine olan güvenlerini getirici, destekleyici aktiviteler oluşturulmalı ve sosyal yönden desteklenmelidirler.¹¹

1.1.4.3. Ağır Zihinsel Engelliler

Zihinsel yetersizlik grubu içinde ciddi olarak söyleyebileceğimiz ağır özürlü olan bireyleri göstermektedir. Zekâ seviyeleri (20-39) arasında olan bu bireylerin aile, eğitmen, öğretmen, bakıcı, pedagog, doktor, psikolog, psikiyatrisin gözetiminde olmaları gerekmektedir.

Zihinsel kaybı en çok yaşayan bu bireyler dil ve konuşma güçlüğü çekmekte, kaba ve ince motor faaliyetlerini tam olarak yerine getirememektedir. Soyut kavramları anlayamazlar, bazıları saldırgan davranışlar gösterebilirler. Gerekli görülmesi halinde ağır zihinsel engelli bireylere uzman hekim gözetiminde ilaç tedavisi başlatılır ve gerekli önlemler zamanında, eksiksiz olarak alınır. Zihinsel engelli bireyler çocukluk döneminde akranları ile benzer gelişim göstermektedirler.¹²

¹¹ Şahin, a.g.e.,s.1-25.

¹² Şahin, a.g.e.,s.2-11.

1.1.4.4. Çok Ağır (Şiddetli) Zihinsel Engelliler

Şiddetli zihinsel yetersizliğe sahip engelli bireyler, tamamen aileye yâda bir sağlık kuruluşuna bağlı olarak yaşarlar. Çok farklı sebeplerden dolayı ağır zihinsel yetersizliğe sahip bu bireylerin bir kısmı ciddi saldırgan davranışlar gösterirler. İlaç yardımı ile sakinleştirilen bu kişiler ailenin gözetiminde ve periyodik olarak her ay psikiyatrist tarafından muayene edilirler. Ciddi travmalar geçirirler ve bunu anlatamadıkları için de aile ile engelli kişi büyük sorunlar yaşayabilmektedir. Zekâ seviyeleri IQ (0-19) arasındadır. Zeka seviyeleri yaş aralığı baz alındığında 4 yaş ve altı olarak görülür.¹³

Dikkat süreleri çok kısadır (0-10) saniye arasındadır. Sosyal değillerdir ve sosyal ortama ayak uyduramazlar. Anne ve babaya bağımlı yaşarlar. Şiddet derecesine göre çok daha ağır olanlar hastane ortamında yaşamlarını sürdürürler. Tüm zihinsel engelliler devlet gözetimindedir. Kısmen konuşmayı öğrenirler, öz bakım becerileri yetersizdir ve yardım ile birçok ihtiyaçlarını giderirler (Tuvalet, Yıkama, Beslenme)

Beş yaşına kadar kendileriyle ilgili hiç bir şey yapamazlar tam bağımlıdırlar. Şiddetli zihinsel engelli bireylere sahip olan aileler mutlaka belirli aralıklarla çocuklarını doktor kontrolünden geçirmelidirler. Eğitimleri için daha fazla emek ve çaba gereken bu bireyler için özel eğitim sınıflarında akademik seviyelerine göre hazırlanmış bireysel eğitim programına göre eğitim almaları çok önemlidir.¹⁴

¹³Şahin, a.g.e.,s.7-8-9.

¹⁴Humanillnesses, "What Is Mental Retardation?", <http://www.humanillnesses.com/original/Men-Os/Mental-Retardation.html>, (Erişim Tarihi: 10.12.2016)

İKİNCİ BÖLÜM ZİHİNSEL ENGELLİLERİN PROBLEMLERİ

2.1. ZİHİNSEL ENGELLİLERİN SAĞLIK KURULUŞLARINDA KARŞILAŞTIKLARI PROBLEMLER

Türkiye Cumhuriyeti Devleti birçok Avrupa ve Asya ülkesinin de önüne geçerek engelliler ile ilgili birçok koruyucu yasa çıkarmış ve uygulamaya koymuştur. Ekonomi, sağlık ve kalkınma verileri engelli nüfusunun yaşam kalitesi ile sunulan sağlık hizmetleri kalitesinin artması hedeflenmiştir.

Devlet, engellilere yönelik sosyal güvenlik, politik ve kültürel haklar, ekonomik yardım, sağlıktan yararlanma, çevre düzenlemesi ile ilgili konularda politikalar ile çeşitli koruyucu programlar geliştirmeye başlamıştır.

Başbakanlık Özürhüner İdaresi Başkanlığı tarafından Devlet İstatistik Enstitüsü Türkiye'de özürhüner olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı (2002) yılında (%12,3) olarak bulunmuştur. Son yıllarda insan hakları ile ilgili çalışmalar neticesinde ülkemizde engelli bireyler fark edilmiş olup sağlık, ekonomi ve sosyal alanlarda çeşitli iyileştirici projeler hayata geçirilmiş ve çeşitli yasalar çıkartılarak var olan boşluklar, sıkıntılar doldurulmaya, giderilmeye çalışılmıştır.

2.1.1. Sağlık Alnında Karşılaşılan Başlıca Problemler

Zihinsel engelli bireyler, yaşamın birçok alanında çeşitli sorunlar ile karşı karşıya kalırlar. Bunların içinde en önemlisi sağlık problemleridir.

Karşılaşılan Başlıca Problemleri:

- Sağlık kuruluşlarının zihinsel engelliye uygun yeterli donanımda olmaması.
- Sağlık hizmetlerinin yeterli olmaması.
- Rehabilitasyon hizmetlerinin yeterli olmaması.
- Diş Sağlığı hizmetlerinin yeterli olmaması.
- Sağlık ocaklarının yeterli donanımda ve engelliye uygun hizmet kalitesinde olmaması.¹⁵
- Engelli bireylerin kullandıkları ilaç ve sarf malzemelerin aylık periyotta verilmesi engelli bireylerin her ay hastanelerde bekletilmesi.
- Hem zihinsel engelli olup hem de fiziksel, görme, işitme engelli olan bireylerin kullandıkları sarf malzemelerin (tekerlekli sandalye, yürüme cihazları, protezler, işitme cihazlar) eski ve kalitesiz olmasından kaynaklanan sağlık problemleri.

¹⁵Yasemin Durduran, "Engellilerin Engellilikleri Dışında Sağlık Sorunları: Karşılaştırmalı bir Çalışma" *Selçuk Üniversitesi Tıp Dergisi*, 2009, s.69-77.

- Hastanelerde ve sağlık ocaklarında öncelik tanınmaması,
- Engellilerin çeşitli psikolojik ve bedensel zorluklarla karşı karşıya kalması
- Engelliler ile ilgili sağlık personelinin yetersiz, ilgisiz ve bilgisiz olması.¹⁶
- Ruh sağlığı ve zihinsel engelli tedavisine yönelik hizmetlerin büyük kısmı kurum temellidir. Hastaneye ulaşımın zor olması engelli bireyin tedavi edilmesinin gecikmesine neden olmaktadır.
- Zihinsel engelli bireyler için yatılı bakiim ve yatılı rehabilitasyon merkezi bulunmaması.
- Ruh sağlığı merkezlerinden hizmet alan zihinsel engelli bireyler ile ruh sağlığı bozuk kişilerin toplum tarafından dışlanması. Ruh sağlığı merkezlerinin damgalama ve ayrımcılığa karşı yetersiz kalması.
- Psikolojik bozukluğu olan ve zihinsel engele sahip bireylerin en basit tedavi süreçlerinde bile engelli bireyin tedavi süreci ile ilgili yeterli bilginin verilmemesi, anlamaz mantığıyla yaklaşılması engelli bile olsa hayati kararlarda bilgilendirmenin yapılmaması büyük bir sağlık sorunudur.¹⁷
- Hastane çalışanlarının, sağlık personeli, hemşire ve doktorun engelli bireyler ile iletişiminin yetersiz olması onları tam olarak anlayamamaları sonucu iletişim kopukluğunun yaşanması sağlık problemlerine neden olmaktadır.¹⁸
- Hastane basamaklarının engellilere uygun yapılmaması, sürekli bozulan asansörler, engellilerin kullandığı tuvaletlerin olmayışı, dar kapı ve eşikler, röntgen ve tomografi cihazlarının engellilere uygun olmayan konumlara yerleştirilmesi.
- Doktorun engelli hastaya ilaç yazması için hastayı görmek istemesi hastanın evden çıkamayacak durumda olması, doktorun hastayı görmeden reçete yazmaması, doktorunda iş yükünden dolayı hastayı ziyaret edememesi yâda geç ziyaret etmesi zihinsel engelli bireyi sağlık açısından mağdur etmektedir.
- Üniversite ve Kamu hastanelerinde engelli araç parkının olmaması veya olsa bile bu alanların başkaları tarafından işgal edilmesi. Tuvaletlerde zihinsel engelliye uygun çift kişilik olmaması, giriş-çıkış basamaklarının engelliye uygun olmaması. Engelliler için tıbbi malzemenin zamanında getirilmemesi ve bu malzemelerin yüksek kalitede olmaması sağlık sorununa neden olmaktadır.

¹⁶Sıla İsiyel, "Engellilerin Sağlık Sorunları", http://spordakigercekazim.tr.gg/Engellilerin-Sa%26%23287%3Bl%26%23305%3Bk-Sorunlar%26%23305%3B-_S%26%23305%3Bla-ISIYEL.htm, (Erişim Tarihi: 09.11.2016)

¹⁷Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi Derneği, "Türkiye'de Psikososyal ve Zihinsel Engelli Bireylerin Durumu", <http://www.ailem.com/templates/library/1759.asp?id=14316>, (Erişim Tarihi: 09.11.2016)

¹⁸Özlem Öztürk vd, "Zihinsel Engelli Olan Çocukların ve Ebeveynlerin Sağlık Kuruluşuna Başvurduklarında Yaşadıkları Sorunların İncelenmesi", <http://www.kadincocuksagligiveegitimkongresi.org/bildiri/>, (Erişim Tarihi: 09.11.2016)

- Mevcut sağlık kurumlarının mimari yapısının(dış kısmı) engellilere uygun olmaması,
- Engellilere hizmet veren sağlık çalışanının bilgisinin yeterli olmaması.
- Kullanılan sarf malzemenin eski veya yetersiz olması.
- Medikal malzemelerin günümüz teknolojisinden eski olması
- Sağlık Bakanlığının engelliler için çıkartılan tebliğine bazı sağlık çalışanlarının uymaması ve göz ardı etmeleri.
- Sağlık alışanlarının engellileri ile iletişime geçememeleri, en son bilgi ve yönteme sahip olmamaları.
- Engellilerin birçok gereksinimlerine sağlık kurumlarının yetersiz kalması,
- Sağlık kurumlarının sapa ve uzak yerler olması.
- Engellilerin taşınması ile ilgili yol sorunları.
- İşaret dilinin birçok yerde kullanılamaması ve uzmanın yetersiz olması.
- Ameliyat önceliğinin verilmemesi.
- Sağlık alışanlarının engellilere yaklaşımının iyi olmaması, itici bakmaları ve söylenmeleri.
- Engelli bireyler için hastanede özel eğitimi bir yardımcının bulunmaması.
- Hastanelerde rehabilite biriminin yetersi olması.
- Hastanelerde bulunan psikiyatri veya psikolog yardımının yetersiz olması.
- Engelli bireyler için hastanede çalışan uzmanın yok denecek kadar az olması.
- Sağlık kuruluşlarında bulunan tuvaletlerin engellilere uygun olmaması.
- Sağlık kuruluşlarında bulunan medikal cihazların engellilere uygun yerde bulunmaması ve kullanılırken çeşitli sıkıntılarla karşılaşılması.
- Engelliler için hastanede özel bir danışmanlık biriminin olmaması.
- Hastanelerde zrl bireyler için özel bir odanın olmaması.
- Hastane koridorlarının ve merdivenlerinin engellilere uygun olmaması.
- Asansörlerin bozuk yâda ağır işliyor olması.¹⁹
- Özel hastanelerin maliyetlerinin yüksek olması zihinsel engelliler için ek maliyet getireceğinden bu hastaneler tercih edilememektedir. Devlet ve Eğitim hastanelerinin aşırı iş yükü nedeniyle sıra bekleyen hasta fazlalığı hasta yakınlarının şiddete eğilim göstermelerine neden olmaktadır.
- Sağlık kuruluşlarında zrllerin rahatça zaman geçireceği bir oyun, dinlenme,yemek yedirme odasının mevcut olmaması.

¹⁹Ramazan Baş, "Engellilere Hastanelerde Sağlık Engelleri", <https://www.sagligimicinhersey.com/2015/08/engelli-sagligi/engellilere-hastanelerde-saglik-engelleri/>, (Erişim Tarihi: 01.12.2016)

- Sağlık Bakanlığının Genelgesi olmasına rağmen önceliği olan engellilerin sıra beklemesi, sağlık personelinin tutum ve davranışları, eksik ve yetersiz bilgi, engelliler için özel eğitilmiş sağlık personelinin az olması ya da bulunmaması, engelli hastalara geciken müdahaleler hasta yakınları ve engelli hastaya karşı sağlık personelinin yeterli iletişime girememesi çeşitli tartışmalara ve şiddet olaylarına yol açmaktadır.
- Zihinsel engelli bireyler sağlık ocaklarında çeşitli sıkıntılar yaşamaktadır. Taşra ile merkez sağlık ocaklarında bazen zihinsel engelli bireyler uzun süre bekletilmekte ve bunun neticesinde hoş olmayan görüntüler yaşanmaktadır. Muayene önceliği olan engelli bireylerin bu önceliği göz ardı edilmektedir.
- Hastanelerde zihinsel, fiziksel engelliler ile yaşlılar için gerekli sağlık hizmetleri ve personelinin temininde, eğitiminde sosyal bilincin ve duyarlılığın artırılması için tüm sağlık çalışanlarının zihinsel engelliler için hizmet içi eğitim almaları bir gerekliliktir.
- Sağlık hizmetlerine ulaşım, engelliler için özel ambulans, asansör, özel hasta nakil aracı, ilaca erişimin kolaylığı gibi ihtiyaçların biran önce giderilmesi gerekmektedir. Kâğıt üzerinde yazılan genelgeler ile değil uygulamaların ciddi ve cezai şartlar ile denetlenmesinin aksatılmadan yapılması gerekmektedir.²⁰
- Zihinsel engelli bireylerin dış tedavisinde özel hastanelerden ücretsiz faydalanmaları için raporlarının en az (%40) şartı olması gerekmektedir. Eğer bu %40 engellidir raporu bulunmuyorsa ek maliyetler ekonomik açıdan engelli bireyi zorlayacaktır. Bunun sonucunda ise tam teşekküllü özel hastanelerden maddi durumu iyi olmayan zihinsel engelli bireyler yararlanamayacaklardır.²¹

2.1.2. Zihinsel Engellilerin Sağlık Problemleri ve Ailelerin Yaklaşımları

Bir ailenin, zihinsel engelli bir bireye sahip olacağını öğrenmesi yaşamlarının değişeceği, suçluluk duygusunun artacağı, hayatlarında artık çeşitli problemlerin olacağı, yaşamın her alanında engelli çocuklarının problemlerle karşılaşacaklarını, toplumsal tepkilerin olacağı ve akrabalarının yanlış bakış açısı nedenleriyle dışlanacakları, ailenin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal faktörlerin etkisiyle çok fazla etkileneceklerini düşünmeleri aile için bir güçlük dönemine gireceklerini göstermektedir.

²⁰Yılmaz Demirel, "Engellilere Hastanelerde Sağlık Engelleri", <https://www.sagligimicinhersey.com/2015/08/engelli-sagligi/engellilere-hastanelerde-saglik-engelleri/>, (Erişim Tarihi: 01.12.2016)

²¹Filiz İçke Önal, "Engellilere Devletten Dış Tedavisi Desteği", http://www.yeniasir.com.tr/sarmasik/yazarlar/filiz_icke/2010/03/25/engellilere_devletten_dis_tedavisi_destegi, (Erişim Tarihi: 08.12.2016)

Engelli bir çocuğa sahip olacağını öğrenen aile son derece yıpratıcı bir sürece gireceklerini düşünür. Çocuklarının özrünün geçmeyeceği konusunda sabit fikirlidirler kaygı, sıkıntı, suçlamalar ardı arkasından gelir. Çocuklarının özrünün geçmesi için büyük bir mucize beklerler. Engelli aileleri, hastanelerde çalışan sağlık personelinin ilgisizliğinden ve bilgisizliğinden yakınmaktadırlar. Sağlık çalışanınin iletişim yetersizliği ve engelli ve ailesinin çeşitli sözler ile rencide edilmesi. Bazı özel hastanelerin acil durumlarda engelli bireylere ekonomik açıdan fark çıkarmaları ve ücret istemeleri.

Alınan sağlık hizmetinin ekonomik yük olarak aileye geri dönmesi. Zihinsel engelliler için fizik-tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin yetersiz olması gibi sebeplerden zihinsel engelliler, sağlık hizmetinden yararlanırken zor durumlarda kalabilmektedirler.

Aileler yukarıda anlatılan sebeplerden dolayı mağdur olduklarını düşüncesiyle sağlık kurumlarında istenmeyen olaylara sebebiyet verebilmektedirler.²²

Zihinsel engelli bir çocuğa sahip olacağını öğrenen ailenin tepkileri şöyledir;

- ❖ İlk tepkiler genellikle; şok geçirme, suçlama, depresyona girme, acı çekme, reddetme
- ❖ İkinci tepkiler; suçluluk hissi, kırgınlık, karar verememe, utanma
- ❖ Üçüncü tepkiler; anlama, uzlaşma, uyum sağlama, kabullenme²³

2.1.3. Sağlık Personelinin Zihinsel Engelli Bireye ve Ailesine Yaklaşımları

Sağlık Personeli; doktor, hemşire, sağlık memuru, hasta bakıcı, güvenlik görevlisi ve hastane yönetimine kadar engelli bireylere karşı gayet anlayışlı, ilgili, problemleri çözerek hareket etmeleri ve olumlu, güler yüzlü, sabırlı, eğitilmiş, şefkatli olmaları. Zihinsel engelli ve ailesinin rencide etmeden her türlü maddi ve manevi imkânları kullanarak kaliteli hizmet almalarını sağlanmalıdır.

- Zekâ geriliği olan çocukların tedavi öncesi hasta ve ailesinin hastaneyi ve muayenehaneyi ziyaretinin sağlanması, sağlık personeliyle tanıştırılması aile ve hastanın rahatlaması sağlanmalıdır.
- Zihinsel engelli bireyin sağlık kuruluşundan hizmet alırken, sağlık personelinin engelliye karşı anlayışlı ve hoşgörülü davranılması, alanında uzman kişilerin engelli ile iletişim kurması gerekmektedir.

²²Said Bodur, Yasemin Durduran, "Konya'da engelli çocukların sağlık hizmetlerinden yararlanma ve beklenti durumu" *Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Konya Genel Tıp Dergisi*, 2009, s.19.

²³Tuğba Tayfur, Songül Yaşar vd, "Engellilerin Sorunlarına Bir Bakış" <http://www.beycan.net/399/engellilerin-yasadigi-zorluklar-nelerdir.html>, (Erişim Tarihi:10.12.2016)

- Doktor, hemşire ve sağlık personelinin engelliye karşı basit ve anlaşılır cümleler kurması, yavaş ve yumuşak ses tonuyla iletişime geçmesi hasta ve ailesini rahatlatacaktır.
- Zihinsel engellinin bir isteğinin olup olmadığı sorulmalı ve görüşünün alınması gerekmektedir.
- Tedavi öncesinde ve sonrasında hastaya neler yapılacağı, hangi aşamalardan geçeceği onu korkutmadan eğlenceli bir şekilde basit ve sakince anlatılmalıdır. Korkulacak bir durumun olmadığı inandırılarak içsel rahatlama sağlanmalıdır. Engelli birey yerine göre övülmeli duygularının okşanması sağlanmalıdır.
- Zihinsel engelli birey iletişim kurmakta zorlanırsa sağlık personeli engelli bireyi çok iyi dinleyip anlamaya çalışmalıdır. Hastanın duyguları ve hareketleri, ifade şekilleri dikkatli izlenmelidir. Hastanın duygularını yeterince ifade etmesine izin verilmelidir. Gereken durumlarda bir engelli uzmanının yardımından da faydalanmak iyi olacaktır.
- Hastanın yakını, en güvendiği kişi tedavi süresi boyunca içeri alınarak hasta rahatlatılabilmektedir. Böylelikle hastanın sağlık personeline olan güveni artacaktır. Hastanın iletişim sağlamasını da yakını olan kişi sağlık personeline yardımcı olabilmektedir.
- Hastaya verilen randevular hastanın yorgun olmadığı zaman dilimine göre ayarlanması sağlanmalıdır.
- Sağlık Bakanlığının çıkardığı Engellilere yönelik genelgesinin tamamına uyulması sağlanmalıdır.
- Zihinsel engelliye ve ailesine her zaman yapıcı, pozitif yaklaşılmalıdır.
- Engelli ve ailesine öncelik verilerek sağlık hizmetlerinden hızlıca faydalanmaları sağlanmalıdır.
- Her türlü yardımcı personel ile zihinsel engelli birey desteklenmeli ve rahat ettirilmelidir.²⁴

²⁴Arzu Pınar Erdem, Elif Yaman vd, "Zihinsel Engelli Çocuklarda Davranış Yönetimi ve Tedavi Yaklaşımları", *İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 2012, Sayı: 2, s. 66-73.

2.1.4. Zihinsel Engelli Bireylere Nasıl Davranmalıyız?

Aileler, akrabalar, çevresi ve öğretmeni zihinsel engelli çocuğun özelliklerini tanımalı ve ona göre davranışlar geliştirmelidirler. Aşağıda, zihinsel engelli bireye nasıl davranmamız gerektiği açıklanmıştır.

- Çocuğunuzla ilgili tüm kişisel, duygusal ve davranışsal hareketlerini tanıyınız.
- İlginizi ve zamanınızı çocuğunuza ayırın ve onunla ilgilendiğinizi hissettirin, yanında olun.
- Çocuğunuzu diğer çocuklar ve kardeşleri ile kıyaslayıp yarış içine asla sıklamayın.
- Çocuğunuzun engeli yüzünden onu asla suçlamayın ve kabahati olduğunda bağışlayıcı olun.
- Beslenmesine çok dikkat edin.
- Öz bakım becerilerini kendisinin kazanmasını sağlayın, eğitin, model olun
- Çocuğun sağlığı için aşılarını ve koruyucu tüm önlemleri alınız.
- Yanlış, iyi, kötü, doğru kavramlarını öğretin ama baskı yapmayın.
- Çocuğunuzun gururunu kıracak ağır sözler ve bağırma, dövme gibi şiddet içerikli hareketlerden kaçınınız.
- Çocuğunuzla olan ilişkilerinizde psikolog, rehber öğretmen ve doktorun mutlaka bilgisinden yararlarının uzmanların tavsiyesini dinleyin ve uygulayın.
- Onları olabildiğince alttan alıp yardım ederek toplumun bir parçası olduklarını hissettirin.
- Toplu taşıma, ulaştırma hizmetlerin de engelli bir bireyi gördüğümüzde ona karşı hal ve hareketlerimiz, bakışımız, duruşumuz değiştirmeden aksine iyi bir ifade ile durabilmemiz gerekmektedir.
- Spor faaliyeti yapan engelli arkadaşımıza gerekli yardımı yapmamı engelli ailesini ve bireyi sevindirecektir.
- Engelli bireylerin yanında ahlak kurallarına uygun konuşmamız onların daha düzgün yetişmesini sağlayacaktır.
- Her türlü tütün ve yan ürünlerinin, içki ve diğer alkol özellikli maddelerin kullanımının engelli bireylerin yanında alınılmaması veya kullanılmaması gerekmektedir.
- Engelliler için yapılmış yaya yolları, ara geçiş yerleri, engelli park alanlarının tahribi ve başkaları tarafından kullanımı neticesinde onların mağdur olacağını unutmamalıyız.²⁵

²⁵Nazilli Adalet.Org, "Zihinsel Engelli Bireyleri Genel Özellikleri", <http://www.nazilliadalet.org/zihinsel-engelli-bireylerin-ozellikleri-makale,15.html>, (Erişim Tarihi:05.10.2016)

Güncel bir örnek vermek gerekirse, sağlık hizmetlerinde sağlık personelinin zihinsel engelliye karşı yaklaşımını ele alan bilimsel bir araştırmanın sonuçları şu şekilde ortaya çıkmıştır:

- Zihinsel engelli bireylerin en çok yaşadığı sorunların başında hastane ve sağlık ocaklarından hizmet alırken işleri takip etmesi için başkalarına ihtiyaç duymaları (%58,2)
- Sağlık çalışanları, zihinsel engelli bireyler ile yeterince iletişim kuramadıklarını belirtmiştir. (%40,3)
- Zihinsel engelli hastaların, sağlıktan yararlanmak için gittikleri hastanelerin uzak mesafelerde olması yüzünden ulaşımında büyük zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. (%39,3)
- Zihinsel engelli bireyler hastanelerin yeteri kadar konforlu, engellilere uygun ve geniş olmadıklarını belirtmişlerdir. (%21,4)
- Sağlık çalışanlarının hasta ve aileyi yeteri kadar bilgilendirmediklerini bunun sağlık sorunlarına neden olduğunu söylemişlerdir. (%20,4)
- Zihinsel engellilerin bir kısmı sağlıktan yararlanırken herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. (%26,4)

Buna göre: Zihinsel yetersizliği olan bireylerin sağlık personeliyle iletişim sıkıntısı yaşadığı, hastanelerin yapı olarak yeterli ve uygun donanımda olmadığı, sağlık personelin bilgisiz ve eğitimsiz olduğu, zihinsel engellilerin ulaşım sıkıntıları yaşadıkları, sağlık personelinin hasta ve aileyi yeteri kadar bilgilendirmediği, ilgilenilmediği, zihinsel engelliler için özel olarak bir refakatçinin görevlendirilmediği belli başlı sağlık problemleri olduğu ortaya çıkmıştır. Bir kısım engelli bireyde hiçbir problem yaşamadığını belirtmiştir.²⁶

2.1.5. Engelli Bireylere Sağlıktan Yararlanmaları İçin Tanınan Haklar

Zihinsel engelli bireyler engel oranına bakılmaksızın rehabilitasyon merkezlerinden ücretsiz destek eğitimi alabilmektedirler. Ülkemizde şuan 8,5 milyon özürülü çocuk yaşamaktadır. Engelli çocukların her türlü ihtiyacı devlet tarafından karşılanmaktadır.

Zihinsel engelli bireyler, kamu ve özel hastanelerinden özürleri oranında ya hiç ücret ödemedi faydalanmaktadır ya da kısmi ücret ödeyerek sağlıktan yararlanmaktadır. Zihinsel engelli bireyler yaş farkı gözetilmeksizin her türlü sağlık

²⁶Mehmet Yumuşak, "Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları Zorlukların araştırması", http://www.karacadag.org.tr/SayfaDownload/2014_DFD_CIKTI/engelli_bireylerin_ve_ailelerinin_toplumsal_hayatta_yasadiklari_zorluklar_arastirma_raporu.pdf(Erişim Tarihi: 10.10.2016)

kuruluşundan faydalanmaktadırlar. Eczanelerden ücretsiz olarak ilaçlarını temin edebilmektedirler.

Zihinsel engelli bireylerin sağlık hizmetlerinden faydalanmaları için tanınan en büyük hak (5510) sayılı kanunun belirttiği üzere özürli bireyin çalışma gücü kayıp oranı (%60) ve üstü ise ömür boyu sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanır hükmü getirilmiştir.²⁷

SORUNLAR	SIKLIK	%
İşsizlik	73	31,9
Maddi Sıkıntı	82	35,8
Engelin Verdiği Fiziksel Zorluklar	57	24,9
Toplumsal Dışlanma	18	7,9
Fiziksel Çevrede Engellilere Yönelik Yeterli Düzenlemeler Sağlanmıyor	18	7,9
Sağlık Sorunları / Tedavide Sıkıntı Yaşıyorum	13	5,7
Yeterince Sosyal İmkân Tanınmıyor	4	1,7
Eve İhtiyacım Var	4	1,7
Diğer Sorunlar	10	4,4
Herhangi Bir Sorun Yaşamıyorum	26	11,4

Tablo-5. Engelli bireylerin ve ailelerinin toplumsal hayatta yaşadıkları zorlukların araştırılması raporu Şanlıurfa/2014²⁸

²⁷Ramazan Çanakaleli, "Özürli Çocuklar Ömür Boyu Sağlıktan Yararlanırlar", <http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/ramazan-canakkaleli/ozurlu-cocuklar-omur-boyu-sagliktan-yararlanirlar/16307/> (Erişim Tarihi: 11.10.2016)

²⁸Yumuşak, a.g.e.,s.2

Kontrol Değişken	Sayı	Yüzde	Engelli Sayısı	Yüzde
İhtiyaç olduğunda çok nadir	171	66.3	96	37.2
Her hastalığında, sıkça	80	31.0	91	35.3
Sürekli Kontrole Gitme	7	2.7	71	27.5
Güçlük Yaşama				
Yok	195	75.6	236	91.5
Var	63	24.4	22	8.5

Tablo-6. Engelli ve engelli olmayan çocukların sağlık hizmetlerinden yararlanma ve güçlük durumu gösterimi.²⁹

2.1.6. Engeli Ailelerin Kişisel Görüş, Bilgi ve Düşünceleri

Literatür taraması sonucunda, zihinsel engelli bireylerin sağlık kuruluşlarından yararlanırken karşılaştıkları sorunların belirlenmesi amacıyla engelli aileler ile görüşme yapılmak suretiyle çeşitli bulgular elde edilmiştir. Onbir farklı aile ile görüşme yapılarak birer soru sorulmuştur. Görüşmeye katılan ailelerin kişisel fikirleri, görüşleri araştırmaya olduğu gibi aktarılmıştır. Tezde bulunan röportaja ek ayrıca onbir ailenin görüş ve bilgisini içeren röportaj aşağıda gösterilmiştir.

Soru.1: Sizce zihinsel engelli bireyler tüm sağlık kuruluşlarından yararlanırken muayene önceliği verilmekte midir?

Cevap: Tam olarak katılmasam da kısmen muayene önceliği verilmektedir. Biz sağlık ocağına gittiğimiz bazı zamanlar diğer hastaların önüme geçemezsiniz, sıramı vermem gibi seslenişler yaparak bizleri rencide etmektedirler. Çocuğum ve ben psikolojik açıdan olumsuz etkilenmekteyiz. Kamu hastanelerinde sağlık çalışanlarının umursamaz tavırları, asık suratları, bilgisiz oluşları, empati yapamamaları beni, ailemi ve çocuğumu üzmektedir.

Bazı özel hastanelerde Sağlık Bakanlığının genelgesi olmasına rağmen öncelik verilmemektedir. Bizleri ikinci hatta üçüncü plana iterek yokmuşuz gibi davranmaktadırlar. Öyle düşünüyorum ki sağlık çalışanlarının özürülere muayene önceliği verilir genelgesinden haberleri yoktur. Özel hastaneler bizleri ikinci sıraya atarak muayene önceliğini ücretli hastaya vermektedirler.³⁰

²⁹Durduran, Bodur, a.g.e.,s.74

³⁰Maide Elaçtı, "Zihinsel engelli bireyler tüm sağlık kuruluşlarından yararlanırken muayene önceliği" Kumsal Özel Eğitim Uygulama Okulu, İstanbul/Röportaj, 02.09.2016

Soru.2: Size göre zihinsel engelli bireyler Türkiye’de bulunan tüm hastane ve sağlık kuruluşlarından ücretsiz yararlanmakta mıdırlar?

Cevap: Güzel bir soru sordunuz, Benim çocuğum hafif düzey zihinsel engelli ve engelli raporunda (%30) hafif engellidir ifadesi geçmektedir. Devlet hastanesi ve sağlık ocaklarından ücret vermeden sağlık hizmeti almaktayız. Özel hastane ve özel eğitim hastanelerinde bizden muayene ve ek tedavi ücreti istemektedirler.

Bu ücreti istemelerinin nedeni ise özür oranımızın düşük olmasıymış. Böyle olunca da özel hastane ve tıp merkezlerinden sağlık hizmeti talep edemiyoruz. Çok zorunlu olmadıkça özel hastaneye gitmiyoruz. Bu durum bizleri maddi açıdan zorlamaktadır.³¹

Soru.3: Zihinsel engelli çocuğunuz, Türkiyede bulunan hastanelerden yararlanırken hastanenin fiziksel yapısının çocuğunuza uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Ayrıca hastanede çocuğunuz için özel bir yer tahsis ediliyor mu?

Cevap: Bu problem en çok kızdığım, yakındığım ama sesimi duyuramadığım sorunların başında gelir. Benim iki tane zihinsel özürlü oğlum var biri hafif diğeri ağır engelli. Hafif olan çocuğumun yürümesinde problem olmamasına rağmen ağır olan çocuğumun yürümesinde güçlük vardır. Biz devlet hastanelerine gittiğimizde merdivenler ve koridorların dar oluşu, bozuk olan asansözler yüzünden çok sıkıntı yaşamaktayız.

Bana göre kesinlikle hastanelerin fiziksel yapısı zihinsel, fiziksel özürlü bir bireye uygun yapılmamıştır. Engelliler için ayrı bir tuvalet yoktur veya varsada azdır. Kesinlikle engelliler için ayrı bir oturma yada oyun, eğitim yeri bulunmamaktadır. Oğlumun saldırgan davranışlarından dolayı kimse yardımcı olmadığı için onu, tutmakta zorlanıyorum.

Sağlık ocaklarının sapa ve engebelli yerlerde, yokuş aşşağı konumlarda olması, merdivenlerinin dik olması bize büyük sıkıntı vermektedir. Özel hastaneler için şöyle söyleyebilirim, diğerlerine göre daha iyiler tabiki ulaşılrlık daha merkezi yerde, merdivenleri geniş ve çok basamaklı değil, bazıları özel hizmet veriyor, sağlık personeli yardımcı oluyor, asansözler çalışıyor ama herzamanda özel hastaneye gidemiyoruz.

³¹Ali Yalcın, " Zihinsel engelli bireyler Türkiye’de bulunan tüm hastane ve sağlık kuruluşlarından ücretsiz yararlanmaları", Bülent Ecevit Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 10.09.2016

Genel olarak hastanelerin yapısından ve iç dizaynından memnun değiliz. Bir zihinsel engelli annesi olarak biran önce hastanelerin içi ve dışının engellilere uygun hale getirilmesini, kolay ulaşılır yerlerde olmasını istiyoruz.³²

Soru.4: Zihinsel engelli bireyler için özel bir dış hastanesi var mıdır? Türkiye’de engelli çocuğunuz için tüm dış hastanelerinden ve kliniklerden ücretsiz yararlanabiliyor musunuz?

Cevap: Evet, Sağlık Bakanlığına bağlı özel dış hastaneleri ile klinikler anlaşma yaparak zihinsel engellilerin dış sorunlarının tedavisinde engellilere yardımcı olmaktadır. İstanbulda birçok hastane ve klinik zihinsel engellilere bakmaktadır. İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi bünyesinde engellilere hizmet veren dış bölümü bulunmaktadır.

Engelli çocuklarımızın özel sağlık kurumlarından faydalanması bizim için büyük bir sağlık alternatifi ve imkanı yaratmıştır. Devlet hastanelerinde uzayan kuyruk ve randevu sisteminin geç tarihli randevu vermesi yüzünden dış sağlığında sıkıntılar yaşamaktaydık. Bu sorunlar biraz giderilmiş durumda. Özel ihtisas dış hastaneleri ve klinikler zihinsel engellilerin dış tedavisinde genel anestezi kullanarak tedavi etmektedirler.

Yalnız engellilerin engel oranı (%40) ve üstüye özel sağlık kuruluşlarından yararlanmaktadırlar. Eyer engellinin engel oranları (%40) altında ise özel sağlık kuruluşlarından yararlanırken ek ücret öderler.

Benim çocuğumun özür oranı (%35) olduğu için bizden ek ücret talep etmişlerdi bu durum bizi maddi olarak zorladı. Bundan dolayı çocuğumun dış tedavisinde devlet hastanesini tercih etmekteyiz.³³

Soru.5: Ergenlik çağına gelen otizmlili ve zihinsel engelli bireylerin cinsel ve psikolojik sorunları olduğunda onlara destek olacak ve problemleri çözecek bir birim kurulmuş mudur? Siz çocuğunuz için herhangi bir kurumdan bu konuda yardım aldınız mı?

Cevap: Öncelikle çok teşekkür ediyorum. Benim kızımın psikolojik sorunları olduğunda biz özel hastanelerin psikiyatri kısmından ücret karşılığı sağlık yardımı alıyoruz. Devlet hastanelerinde de psikiyatri bölümünün olduğunu ve destek

³²Füsün Yılmaz, " Türkiye’deki sağlık kuruluşlarının fiziksel yapısının zihinsel engellilere uygun olup olmaması" Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 20.09.2016

³³Efrail Yıldırım, "Zihinsel engelli bireylerin dış sorunları" Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 20.09.2016

alacağımızı biliyoruz. Psikiyatri kısmından randevu almak çok zor. Saatlerce telefon düşmüyor yada online randevu almak istediğimizde randevu listesi hep dolu oluyor. Çok büyük sıkıntı yaşıyoruz.

Bu yüzden devlet hastanelerini bu konuda pek talep etmiyoruz. Cinsel ve sağlık problemleri ile ilgili kadın hastalıkları uzmanına danışıyoruz. Ben devlete ait yâda özel olarak açılmış bir danışma yeri yâda bu tarz sorunlar için açılmış özel hastane hiç duymadım.³⁴

Soru.6: Kamu ve Özel hastanelerden yararlanırken zihinsel engelli olan çocuğunuza ve size özel bir ilgi, muayene ve ameliyat önceliği verilmekte midir?

Cevap: Kesinlikle katılmıyorum. Ameliyat önceliği verilmemektedir. Normal süreler içinde doktor teşhisi koyuyor eğer çocuğum ameliyat olacaksa gün veriliyor. Herşey normal bir şekilde işliyor.

Öyle özel bir ilgi ve alakada gösterilmiyorlar. Sağlık ocaklarında muayene önceliğimiz var diyebilirim bazen aksaklıklarda olmuyor değil tabiki. Özel hastanelerde eğer sigortalı olarak muayene ve tedavi oluyorsak hemen öncelik verilmiyor. Ücretli hastalara daha fazla önem verildiğini düşünüyorum.

Sağlık çalışanlarının davranışlarını da pek beğenmiyorum. Yinemi geldiniz der gibi göz ve kaş hareketleri yapıyorlar, umursamaz tavırlar, sorduğumuz soruların cevapsız kalması gibi bizi gerçekten anlamıyorlar. Devlet hastanelerinde tam bir umursamazlık mevcut. Ben ve çocuğum kesinlikle mevcut sağlık sisteminden memnun değiliz. Muayene önceliğimizin devlet hastanesinde olması bizi mutlu eden tekşeydir.³⁵

Soru.7: Birinci basamak aile sağlığı merkezinden aldığınız sağlık hizmeti sizi ve çocuğunuzu memnun ediyor mu?

Cevap: Evet eskiden muayene önceliği almak istediğimizde sırada bekleyen hastalar bize kızar ve neden önümüze geçiyorsunuz diye seslenirlerdi Sağlıklı insanların engellilerin durumu, yaşadıkları zorluklar ve sıkıntılar hakkında fikirleri olduğunu düşünmüyorum ve insanlar empati yapamıyorlar. Şimdi muayene önceliğimiz var. Bazen sağlık ocağında diğer hastaların bakışlarından rahatsız

³⁴Fatma Çubuk, "Zihinsel engelli bireyler için cinsel ve psikolojik destek" Bülent Ecevit Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 20.09.2016

³⁵Ayşe Camcı, "Zihinsel engelliler için hastanelerde ilgi, muayene ve ameliyat önceliğinin verilmesi" Kumsal Özel Eğitim uygulama Okulu, İstanbul/Röportaj, 25.09.2016

olsakta genel olarak memnunuz. Sağlık ocağındaki sağlık personeli ve doktorun hizmetinden ben ve oğlum memnunuz diyebilirim.³⁶

Soru.8: Acil vakalarda ve durumlarda zihinsel engelli çocuğunuza yerinde ve zamanında sağlık müdahalesi yapılıyor mu?

Cevap: Ben ağır zihinsel engelli otistik özellikli bir çocuğa sahibim. Bazı zamanlar oğlum farklı nedenlerden dolayı strese girerek kriz geçirmektedir. Oğlum hem kendine hemde çevresine zarar veriyor. Bu yüzden gördüğüm çok fazla olay var. Ayrıca çocuğumla ilgili çok fazla sağlık problemi yaşadım.

Benim gördüğüm ve yaşadığım kadarıyla zihinsel engellilere yerinde ve zamanında sağlık müdahalesi yapılmaktadır. Fakat müdahale edilirken çeşitli sıkıntılar da yaşanmaktadır. Sağlık personelinin iletişim kurmada, zihinsel engellileri anlamada ve yeteri kadar eğitim almadan onlara müdahale etmekte zorlanmalarından dolayı sağlık personelinin yetersiz olduğunu söyleyebilirim.³⁷

Soru.9: Zihinsel engelli çocuğunuzun tüm sağlık giderleri devlet tarafından fark alınmaksızın karşılanmakta mıdır?

Cevap: Evet, kısmen doğru olduğunu söyleyebilirim. Engelli bireylerin tüm sağlık hizmetleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Yeni yasalar engellilerin sağlık hizmetlerinden faydalanması için çıkarılmıştır. Sigortası olmayan engellilerin tamamı devletin koruması altındadır. Hiçbir sağlık güvencesi olmayan engelli bireylerin her türlü giderini devlet karşılamaktadır. Bunun görülen kısım olduğunu söyleyebilirim.

Ailemde bir tane zihinsel ve bir tanede fiziksel engelli birey bulunmaktadır. Çocuklarımın sağlık gideri benim maaşımdan belirli oranda kesilmektedir. Şöyle ifade etmek isterim ki çocuklarım muayene olduğunda muayene ve ilaç ücreti emekli maaşımdan kesilmektedir.

Raporumuzun (%90) olması özel sağlık kuruluşlarındanda ücretsiz yararlanmamızı sağlıyor. Eğer sağlık kurulu raporumuz %40 altında olsaydı özel sağlık kuruluşlarında tedavi olduktan sonra ek ücret ödeyecektik. Kısacası çocuklarımın (%90) özürülü raporu olsa bile maaşımdan sağlık muayene gideri ile reçete gideri kesilmektedir.

³⁶Semra MİLDAN, "Birinci basamak aile sağlığı merkezinden alınan sağlık hizmetinin memnuniyet etkisi" Kumsal Özel Eğitim uygulama Okulu, İstanbul/Röportaj, 19.09.2016

³⁷Fatma Yenici, "Sağlık personelinin zihinsel engelli hastalara müdahalesi yerinde ve zamanında mıdır?" Bülent Ecevit Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 22.09.2016

Bu maddi kesintiler aileme ekonomik yük getirmekte ve bazı aylar maddi olarak zorlanmama sebep olmaktadır.³⁸

Soru.10: Zihinsel engelli bireye sahip bir anne olarak, sağlık kuruluşlarından aldığınız sağlık hizmeti sizi ve çocuğunuzu memnun ve mutlu ediyor mu?

Cevap: Öncelikle şunu belirtmeme izin verin. Biz zihinsel engelli aileler olarak çocuklarımız için ne kadar hassas davranıyorsak, toplumdaki diğer insanların farkındalıklarının yüksek, anlayışlı, karşısındakini anlayabilen, ileri görüşlü vicdan sahibi insanlar olmalarını istiyoruz. Unutmayınızki herkes bir gün engelli adayı olabilir.

Sorduğunuz sorunun içeriği o kadar genişki benim maddi durumum iyi olduğundan dolayı ben kızımı hep özel hastanelerde sağlık hizmeti almasını sağladım. Kendi imkânlarımızı sonuna kadar kullandım. Yeterki kızım iyi olsun. Her anne baba gibi bizlerde gelecek kaygısı yaşıyoruz.

Kızıma hafif zihinsel engelli tanısı koydular. Gittiğimiz hastanelerin hepsinde çok iyi karşılandık, aldığımız hizmetten, ilgiden alakadan, yardımdan, anlayışta memnunuz. Doktorlar eğitilmiş, hassa ve ilgililer, sağlık personelinin yaklaşımı sıcak, cana yakın ve anlayışlı kesinlikle bizleri kırmamak için ellerinden ne geliyorsa yapıyorlar. Türkiyenin en büyük özel hastanesinden bir tanesine devamlı gitmekteyiz.

Tabi ki hizmet kalitesi çok yüksek olan bu hastanede doktor ve sağlık çalışanlarının aldıkları eğitim ve farkındalıkları yüksek oluyor. Bu konuda şanslı olduğumuzu düşünüyorum. Birçok arkadaşımın aldığım duyular ve karşılaştığım birkaç olayda ise bazı hastanelerde çalışan sağlık personelinin yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadığı, engellilerle iletişim kuramadıklarını görmem oldu.

Bana göre en büyük sorun sağlık personelinin engellilerle iletişim kuramayacak donanıma sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Özel veya kamu sağlık hastanelerinin bir an önce engelliler ile ilgili acil hizmet içi eğitime başlatmaları ve yıl içinde bunun tekrarını ve kontrolünü gerçekleştirmeleri gerekmektedir.³⁹

³⁸Serhat Aydın, "Zihinsel Engelli çocuklar sağlıktan yararlanırken ek ücret alınması" Kumsal Özel Eğitim Uygulama Okulu, İstanbul/Röportaj, 19.09.2016

³⁹Sevgi Erşahin, "Engellilere sunulan sağlık hizmetlerinden memnun olma durumu" Bülent Ecevit Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 26.11.2016

Soru.11: Size göre sağlık hizmeti sunan kurumlardan yeterince faydalanabiliyor musunuz?

Cevap: Öncelikle teşekkür ediyorum. Biz oturduğumuz mevki itibariyle sağlık ocağına ve hastanelere sapa kalıyoruz. Maddi durumumuz yeterli olmadığından dolayı çok açıl durumlar olmadığı sürece sağlık hizmetlerinden yararlanamıyoruz. Acil durumlarda ambulans çağırabiliyoruz.

Maddi imkanımız ölçüsünde sağlık ocağına gidiyoruz. Çocuğum ağır zihinsel engelli ve saldırgan davranışları olduğundan dolayı çok sıkıntı yaşıyoruz. Bazen hastaneye çeşitli ulaşım araçlarıyla gidebiliyoruz.

Çocuğumun sağlık sorunları nedeniyle hırçın davranışlar sergilemesi hastane çalışanlarını zaman zaman ürkütmektedir. Sağlık personelinin bizden uzak durması buyüzden olabilir diye düşünüyorum.⁴⁰

Hafif zihinsel engelli bireyler, normal zekâda olan akranlarına göre geç ve güç öğrenirler. Bu açıdan çocukların zekâ seviyelerinin üstünde başarı beklenilmemelidir.

Aileler, çocuklarına aşırı baskı yapmamalı aksine normal başarı göstermeleri için ellerindeki tüm imkânları maddi ve manevi kullanmaları gerekmektedir. Ailenin pozitif davranışları engelli çocuğun ruh sağlığını, kişiliği ve akademik başarısını olumlu etkileyecektir.

Hafif düzeyde özel gereksinimli çocuklar sınıfa uyum sağlamaları için öğretmen, veli ve tüm sınıf arkadaşları ile öğrencinin ortak hareket etmesi, engelli arkadaşlarını kırarak, incitecek girişimlerden tamamen kaçınılması ona karşı fedakâr, anlayışlı ve sevgi dolu yaklaşılması öğrencinin sınıfa kolay adapte olmasını sağlayacaktır.

Evde veli, öğretmen işbirliği ve destek eğitim ile derslerini maksimum seviyeye çıkartıp başarısının artması için çalışmalar yapılmalıdır.

Bu çocukların en ufak başarılarında desteklenmesi ve elde ettikleri başarılarının üstüne bir tuğla daha koyulması sağlanmalıdır. Çocuk başarılı oldukça dozuna göre ödüllendirilmeli, teşvik edilmeli. Engelli çocuğun daha çok başarılı olması için ailenin, öğretmenin ve destek eğitim merkezinin yardım etmesi gerekmektedir.

Küçük başarıları bile desteklenerek daha başarılı olma isteği için ortam yaratılmalı böylece engelli bireylerin kendilerine olan güvenleri sağlamlaşacak ve

⁴⁰Ahmet Topçu, "Sağlık hizmeti sunan kurumlardan yeterince faydalanabilme" Kumsal Özel Eğitim Uygulama Okulu, İstanbul/Röportaj, 26.11.2016

başarma azimleri, duyguları, istekleri olumlu yönde çoğalacaktır. Hafif zihinsel yetersizliği olan çocukların güven duygularının geliştirilmesi, pekiştirilmesi benliklerini kazanmaları açısından çok önemlidir.

Özel gereksinimli bireyler yaş farkına bakılmaksızın, işte, okulda, evde, piknikte, bahçede, markette, bakkalda hayatın her alanında çeşitli basit sorumluluklar verilmelidir. Engelli birey bu sorumluluklarını ve görevlerini yerine getirdiklerinde görev bilinci, sorumluluk duygusunun gelişimi, farkındalıkların artması, sosyal paylaşım ve etkileşim dâhil birçok alanda bireyin geliştiği görülecektir.

Evde verilen sorumlulukları dış hayata da aktarabilen bu bireylerin başarma duygularının güçlenmesi onların kendilerine olan güvenlerini sağlamlaştıracak ve sorumluluk duygularını pekiştirecektir. Bu konuda ebeveynlere büyük sorumluluk ve görev düşmektedir.

Özel gereksinimli çocukları hayatın her alanında azda olsa etkileşim halinde paylaşımlar gerçekleştirmesi birey için sosyalleşme sürecinde inanılmaz fayda sağlayacaktır. Unutulmamalıdır ki hafif zihinsel yetersizliği olan çocuklar normal bireyledir. Ailelerin kendi çocuklarından çok fazla başarı beklemeleri özel olan bu çocukları zorlamaları yanlış bir tutumdur. Aile, çocuğunu her alanda desteklemeli zayıf kaldığı yâda çok başarılı olamadığı, başarısız olduğu akademik ve beceri anlamda yetersizliklerinin eleştirilmemesi gerekmektedir.

Bireyin zayıf yönlerini sürekli eleştirilir ve ağır sözlerle çocuk rencide edilirse o birey akademik ve sosyal-psikolojik açıdan tam bir çöküntü, buhran yaşayacağını unutmamamız gerekmektedir.

Bireyin zayıf yönlerini emek vererek, sabırla ve sevgiyle üstünde durup cesaretlendirilmelidir. Kuvvetli yönleri ise pekiştirilerek daha çok başarılı olmaları sağlanmalı ve bununla ilgili her fırsatta çalışmalar yapılması gerekmektedir. Olumlu davranışlar desteklenerek, ödüllendirilmesi pozitif olarak bireye katkı sağlayacaktır.

Özel gereksinime sahip bireylerin içinde yaşadığı çevre, kültür, sosyal ve toplumsal hayatın anlayışlı, hoşgörülü ve davranış açısından olumlu yaklaşılması bu kişileri pozitif yönde etkileyecektir.

Zihinsel engelli bireylerin çevresiyle iyi ilişkiler kurması onların sosyal aktivitelerde bulunması yönüyle de apayrı bir önem ifade etmektedir.

Zihinsel engelli kişilerin aile hayatında, yaşadıkları sorunları en aza indirmek için destek eğitimi, rehabilite edici tedbirler, psikolojik destek, aile eğitimi ve sağlık gelişim kontrollerin zamanında eksiksiz yapılması gerekmektedir. Bu çocukların özel olduğunu unutmamamız gerekmektedir. Engelli birey asla normal zekâ seviyesinde olan kardeşleriyle kıyaslanmamalı.

Aile, çocuklarının yanında onları rencide edecek hal, hareket, duruş, kötü ifadeler ve konuşmalar yapmamalı çocuğu olumsuz etkilememelidirler. Akrabalar arasında çocuğun duyacağı şekilde olumsuz olabilecek konuşmalar yapılmamalıdır. Aile bireyleri çocuğunu asla akranlarıyla kıyas ve kıyaslama yapmamalı çocuğu olduğu gibi kabullenip nasıl daha fazla iyi olur diye düşünerek hareket edilmelidirler.

Zihinsel engelli çocukların davranış sorunları, onların doğruyu, yanlış birbirinden ayıramaması, isabetli, doğru, mantıklı kararlar alamamasına neden olmaktadır. Aileler bu konuda çocukları için ellerinden ne geliyorsa yapmaları sevgi, anlayış içinde çocuklarının yanlışları düzeltmeli ve ikna etmelidirler.

Engelli çocuk sürekli aynı hatayı yapıyor olup ailesi tarafından da cezalandırılıyorsa sevgi ve anlayıştan da yoksun kalan çocuğun psikolojisi bozulacak ve kişilik bozukluklarına yol açarak bir dizi sorunlara neden olacaktır

Zihinsel yetersizliği olan çocukların davranış sorunlarının sıklık derecesinin artması, problemlerin çoğalması neticesinde çocuklarda ciddi kişilik bozulmalarına neden olacaktır. Bunun için ailenin bilinçli olması uzman psikolog ve psikiyatride, tedavi amaçlı götürülmesi ve takip edilmesi gerekmektedir.

Özel gereksinimli çocukların çeşitli olumsuz davranışları ileride ciddi tehlikelere neden olabilmektedir. Eğer bazı olumsuz davranışlar görmezden gelinir ve sönme işlemleri yapılmaz ise ileride geriye dönülemez ciddi hasarlara yol açacaktır.⁴¹

2.1.7. Zihinsel Engellilerin Aileleriyle Yapılmış Olan Röportajlar

Bu röportaj literatür taraması sonucunda, zihinsel engelli bireylerin sağlık kuruluşlarından yararlanırken karşılaştıkları sorunların belirlenmesi amacıyla engelli aileler ile röportaj yapılmak suretiyle çeşitli bulgular elde edilmiştir.

İstanbul ilinde bulunan; Küçükçekmece Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu, Bahçelievler Yunus Emre İmam Hatip Ortaokulu, Bahçelievler Bülent Ecevit Ortaokulu, Küçükçekmece Kumsal Özel Eğitim Uygulama Okulun da zihinsel özürülü çocukları olan veliler ile ailelerine röportaj yapılmıştır. Röportajlar soru şeklinde beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu (Evet) yâda olumsuz (Hayır) görüşleri alınarak çeşitli veriler elde edilmiştir.

Elde edilen veriler tabloya dönüştürülerek matematiksel yüzde yöntemi ile araştırmaya olduğu gibi aktarılmıştır. Konu ile ilgili on beş röportaj sorusu sorulmuş olup her soruya beş yüz kişi cevap vermiştir.

⁴¹ N. Bağcı Çayırlioğlu, *Tut Elimi, Akademik Kitaplar Yayınları*, İstanbul, 2012, s.45-117

Röportaj.1

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Sizce zihinsel engelli bireyler tüm sağlık kuruluşlarından yararlanırken muayene önceliği verilmekte midir?	327	500	65,4

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Sizce zihinsel engelli bireyler tüm sağlık kuruluşlarından yararlanırken muayene önceliği verilmekte midir?	173	500	34,6

Tablo-7. Sizce zihinsel engelli bireyler tüm sağlık kuruluşlarından yararlanırken muayene önceliği verilmekte midir?

Engelli ailesi ile yapılan birinci röportajda, zihinsel engelli bireyler tüm sağlık kuruluşlarından yararlanırken muayene önceliği verilmekte midir diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır.

Birinci röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (327) ile (%65,4), olumsuz cevap veren birey sayısı (173) ile (%34,6) olarak bulunmuştur. Bu röportaj sonucunda, öyle görülüyor ki cevap verenlerden olumlu görüş bildiren birey sayısının yüksek olduğu (327) kişi ile (%65,4) bu durumda memnuniyet değerinin daha fazla olduğu, muayenede önceliğin yüksek oranda engelli bireylere verildiği görülmektedir.

Bir diğer sonuç ise şöyledir; olumsuz görüş bildiren birey sayısı oranlamaya vurulduğunda (173) kişi (%34,6) olarak bulunmuştur. Engelli bir kısım birey kendilerine sağlık kurumlarında muayene önceliğinin verilmediği yönünde görüşlerini ifade ederek memnuniyetsizliklerini bildirmişlerdir. Sonuçta; engelli bireylerin sağlık kuruluşlarından yararlanırken büyük ölçüde muayene önceliğinin verildiği, bazı aksaklıkların da bu önceliği etkileyebileceği görülmüştür.

Röportaj.2

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Size göre zihinsel engelli bireyler Türkiye’de bulunan tüm hastane ve sağlık kuruluşlarından ücretsiz yararlanmakta mıdırlar?	79	500	15,8

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Size göre zihinsel engelli bireyler Türkiye’de bulunan tüm hastane ve sağlık kuruluşlarından ücretsiz yararlanmakta mıdırlar?	421	500	84,2

Tablo-8. Size göre zihinsel engelli bireyler Türkiye’de bulunan tüm hastane ve sağlık kuruluşlarından ücretsiz yararlanmakta mıdırlar?

Engelli ailesi ile yapılan ikinci röportajda, zihinsel engelli bireyler Türkiye’de bulunan tüm hastane ve sağlık kuruluşlarından ücretsiz yararlanmakta mıdırlar diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. İkinci röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (79) ile (%15,8), olumsuz cevap veren birey sayısı (421) ile (%84,2) olarak bulunmuştur.

Bu röportaj sonucunda, olumsuz görüş bildirenlerin oranı (%84,2) olduğu ve sağlık kuruluşlarından faydalanırken çeşitli ücretler ödedikleri, maaşlarından kesintilerin olduğu ve memnuniyet değerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bir diğer sonuç ise olumlu görüş bildiren birey oranı (15,8) olarak bulunmuş olup hastanelerden faydalanırken ücret ödemediklerini belirtmişlerdir. Verilen cevaplara göre özürlü bireylerin büyük kısmı sağlık kurumlarından faydalanırken ek ücret yâda masraf ödediklerini belirtmişlerdir.

Röportaj.3

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Zihinsel engelli çocuğunuz, Türkiye’de bulunan hastanelerden yararlanırken hastanenin fiziksel yapısının çocuğunuza uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Ayrıca hastanede çocuğunuz için özel bir yer tahsis ediliyor mu?	138	500	27,6

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Zihinsel engelli çocuğunuz, Türkiye’de bulunan hastanelerden yararlanırken hastanenin fiziksel yapısının çocuğunuza uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Ayrıca hastanede çocuğunuz için özel bir yer tahsis ediliyor mu?	362	500	72,4

Tablo-9.Zihinsel engelli çocuğunuz, Türkiye’de bulunan hastanelerden yararlanırken hastanenin fiziksel yapısının çocuğunuza uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Ayrıca hastanede çocuğunuz için özel bir yer tahsis ediliyor mu?

Engelli ailesi ile yapılan üçüncü röportajda, zihinsel engelli çocuğunuz, Türkiye’de bulunan hastanelerden yararlanırken hastanenin fiziksel yapısının çocuğunuza uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Ayrıca hastanede çocuğunuz için özel bir yer tahsis ediliyor mu diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. üçüncü röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (138) ile (%27,6), olumsuz cevap veren birey sayısı (362) ile (%72,4) olarak bulunmuştur

Bu röportaj sonucunda, olumsuz görüş bildirenlerin oranı (%72,4) olduğu ve sağlık kuruluşlarından faydalanırken hastanelerin fiziksel yapısının engellilere uygun olmadığı ve özürlü bireyler için ayrıca ayrılmış özel bir odanın olmadığı, engelli hastaların ve ailelerinin bu durumdan memnun olmadığı görülmektedir.

Bulunan sonuca göre engelliler için özel bir yer tahsil edilmesi gerektiği ve hastanenin fiziksel yapısının da engellilere uygun hale getirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu sorun hızla gelişen, ilerleyen ve çağın gereklerini yakalayan ülkemiz için olumsuz olarak adlandırılacak bir durumdur. Bu problemin biran önce düzeltilmesi gerekmektedir.

Röportaj.4

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Türkiye’de engelli çocuğunuz için tüm dış hastanelerinden ve kliniklerden ücretsiz yararlanabiliyor musunuz?	71	500	14,2

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Türkiye’de engelli çocuğunuz için tüm dış hastanelerinden ve kliniklerden ücretsiz yararlanabiliyor musunuz?	429	500	85,8

Tablo-10. Türkiye’de engelli çocuğunuz için tüm dış hastanelerinden ve kliniklerden ücretsiz yararlanabiliyor musunuz?

Engelli ailesi ile yapılan dördüncü röportajda, Türkiye’de engelli çocuğunuz için tüm dış hastanelerinden ve kliniklerden ücretsiz yararlanabiliyor musunuz diye sorulmuştur.

Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. Dördüncü röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (71) ile (%14,2), olumsuz cevap veren birey sayısı (429) ile (%85,8) olarak bulunmuştur.

Yapılan bu araştırma sonucunda, olumsuz görüş bildirenlerin oranı (%85,8) olduğu bu oranın yüksek olması engelli ve ailesinin dış hastanelerinden maddi

açından memnun olmadıklarını göstermektedir. Ülkemizde bulunan dış kliniklerin zihinsel engellilerden ücret farkı alındığı ortaya çıkmaktadır.

Dış hastaneleri ve klinikler zihinsel engelliler için kısmı ücretlidir diyebiliriz. Sonuçta zihinsel engellilerin sigortalı olup olmamaları ve engellilik oranlarının derecesiyle dış hastalıklarının tanı ve tedavisinin ücrete tabi olacağı ortaya çıkmaktadır.

Röportaj.5

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Ergenlik çağına gelen otizimli ve zihinsel engelli bireylerin cinsel ve psikolojik sorunları olduğunda onlara destek olacak ve problemleri çözecek bir birim kurulmuş mudur? Siz çocuğunuz için herhangi bir kurumdan bu konuda yardım aldınız mı?	19	500	3,8

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Ergenlik çağına gelen otizimli ve zihinsel engelli bireylerin cinsel ve psikolojik sorunları olduğunda onlara destek olacak ve problemleri çözecek bir birim kurulmuş mudur? Siz çocuğunuz için herhangi bir kurumdan bu konuda yardım aldınız mı?	481	500	96,2

Tablo-11. Ergenlik çağına gelen otizimli ve zihinsel engelli bireylerin cinsel ve psikolojik sorunları olduğunda onlara destek olacak ve problemleri çözecek bir birim kurulmuş mudur? Siz çocuğunuz için herhangi bir kurumdan bu konuda yardım aldınız mı?

Engelli ailesi ile yapılan beşinci röportajda, ergenlik çağına gelen otizmli ve zihinsel engelli bireylerin cinsel ve psikolojik sorunları olduğunda onlara destek olacak ve problemleri çözecek bir birim kurulmuş mudur? Siz çocuğunuz için herhangi bir kurumdan bu konuda yardım aldınız mı diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. Beşinci röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (19) ile (%3,8), olumsuz cevap veren birey sayısı (481) ile (%96,2) olarak bulunmuştur.

Öyle görülüyor ki zihinsel engellilerin çok ciddi bir sorununun çözülmediği görülmektedir. Ergenlik çağına gelmiş zihinsel engelli bir bireyin psikolojik ve cinsel problemlerini danışacağı veya tedavi olacağı konunun uzmanı çok az yada hiç yoktur. Yapılan bu araştırmada; katılımcıların (96,2) cinsel ve psikolojik problemleri olmaları halinde herhangi bir uzamana gidemedikleri ve konu ile ilgili bir birimin bulunmadığını söylemişlerdir. Memnuniyetsizlik en üst noktadadır.

Röportaj.6

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Kamu ve Özel hastanelerden yararlanırken zihinsel engelli olan çocuğunuza ve size özel bir ilgi, muayene ve ameliyat önceliği verilmekte midir?	130	500	26

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Kamu ve Özel hastanelerden yararlanırken zihinsel engelli olan çocuğunuza ve size özel bir ilgi, muayene ve ameliyat önceliği verilmekte midir?	370	500	74

Tablo-12. Kamu ve Özel hastanelerden yararlanırken zihinsel engelli olan çocuğunuza ve size özel bir ilgi, muayene ve ameliyat önceliği verilmekte midir?

Engelli ailesi ile yapılan altıncı röportajda, kamu ve özel hastanelerden yararlanırken zihinsel engelli olan çocuğunuza ve size özel bir ilgi, muayene ve ameliyat önceliği verilmekte midir diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. Altıncı röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (130) ile (%26), olumsuz cevap veren birey sayısı (370) ile (%74) olarak bulunmuştur.

Bu araştırmanın sonucunda zihinsel engelli bireylere ameliyat önceliği verilmediği görülmektedir. Özel ve devlet hastanelerinde engelli ve ailesine özel bir ilginin verilmediği ve engelli bireyin muayene önceliğinin olmasına rağmen bunun göz ardı edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Devletimizin yetkili organlarının sıkı ve etkili denetim yapması iyileştirilmelerin daha hızlı olması engelli ve ailesini de mutlu edecektir. Röportaja katılan katılımcıların memnuniyetsizlik oranı (%74) olarak bulunmuştur.

Röportaj.7

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Birinci basamak aile sağlığı merkezinden aldığınız sağlık hizmeti sizi ve çocuğunuzu memnun ediyor mu?	335	500	67

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Birinci basamak aile sağlığı merkezinden aldığınız sağlık hizmeti sizi ve çocuğunuzu memnun ediyor mu?	165	500	33

Tablo-13. Birinci basamak aile sağlığı merkezinden aldığınız sağlık hizmeti sizi ve çocuğunuzu memnun ediyor mu?

Engelli ailesi ile yapılan yedinci röportajda, birinci basamak aile sağlığı merkezinden aldığınız sağlık hizmeti sizi ve çocuğunuzu memnun ediyor mu diye

sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. Yedinci röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (335) ile (%67), olumsuz cevap veren birey sayısı (165) ile (%33) olarak bulunmuştur.

Aile sağlığı merkezlerinden hizmet alan zihinsel engelli bireylerin ve ailelerin aldıkları bu hizmetten memnun oldukları verdikleri cevapların oranına bakarak (%67) anlıyoruz. Bunun yanında aile sağlığı hizmetlerinden memnun olmayanların oranı da hiç de az değildir. Bu oran yapılan araştırmada (%33) olarak bulunmuştur. Memnun olmayanların sayısının da yüksek olması bu sağlık merkezlerinin aksayan yönlerini olabileceğini aklımıza getirmektedir.

Genel olarak memnun olan aile sayısının fazla olması aile sağlığı hizmetlerinin engelli çocukların sağlık hizmeti alması için ilk başvuracakları birinci basamak sağlık hizmetleri açısından çok önemlidir. Zihinsel engellilerin ilk basamak aile sağlığı merkezlerinden oldukça fazla yararlanmaktadırlar. Birinci basamak aile sağlığı merkezlerinin daha kaliteli ve iyi hizmet verebilmesi, kontrollerin daha iyi yapılması, hasta memnuniyetinin ölçülmesi ve varsa aksayan yanlarının rehabilite edilmesi hem toplum sağlığı açısından hem de zihinsel engelliler için hayati önem ifade etmektedir.

Röportaj.8

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Acil vaka, durumlarda zihinsel engelli çocuğunuza yerinde ve zamanında sağlık müdahalesi yapılıyor mu?	271	500	54,2

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Acil vaka, durumlarda zihinsel engelli çocuğunuza yerinde ve zamanında sağlık müdahalesi yapılıyor mu?	229	500	45,8

Tablo-14. Acil vaka, durumlarda zihinsel engelli çocuğunuza yerinde ve zamanında sağlık müdahalesi yapılıyor mu?

Engelli ailesi ile yapılan sekizinci röportajda acil vaka ve durumlarda zihinsel engelli çocuğunuza yerinde ve zamanında sağlık müdahalesi yapılıyor mu diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. Sekizinci röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (271) ile (%54,2), olumsuz cevap veren birey sayısı (229) ile (%45,8) olarak bulunmuştur.

Yapılan bu araştırmada (%54,2) ile zihinsel engellilere yerinde ve zamanında sağlık müdahalesinin yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak, verilen cevapların neden (%100) olumlu çıkmadığı düşünüldüğünde çok önemli olan bu sağlık müdahalesinin yerinde ve zamanında yapılamaması zihinsel engelliler için yeterli donanımda sağlık personelinin olmayışından kaynaklanabileceği düşünülebilir.

Olumsuz görüş bildirenlerin oranının yüksek çıkması (%45,8) bu alanda sıkıntıların yaşandığını düşündürmektedir. Bir an önce, acil durumlarda ve yerinde müdahalede yüzde yüz yeterli donanıma sahip sağlık personelinin olması gerekmektedir.

Röportaj.9

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Zihinsel engelli çocuğunuzun tüm sağlık giderleri devlet tarafından fark alınmaksızın karşılanmakta mıdır?	7	500	1,4

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Zihinsel engelli çocuğunuzun tüm sağlık giderleri devlet tarafından fark alınmaksızın karşılanmakta mıdır?	493	500	98,6

Tablo-15. Zihinsel engelli çocuğunuzun tüm sağlık giderleri devlet tarafından fark alınmaksızın karşılanmakta mıdır?

Engelli ailesi ile yapılan dokuzuncu röportajda, zihinsel engelli çocuğunuzun tüm sağlık giderleri devlet tarafından fark alınmaksızın karşılanmakta mıdır diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan

sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. Dokuzuncu röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (7) ile (%1,4), olumsuz cevap veren birey sayısı (493) ile (%98,6) olarak bulunmuştur.

Bu araştırmada zihinsel engelli bireylerin tüm sağlık giderlerinin fark alınmadan karşılanmadığı görülmektedir. Muayene ve ilaçlarda fark alındığını belirten katılımcıların oranı (%98,6) olarak bulunmuştur. Memnuniyetsizlik en üst noktada görülmektedir. Bence özürlü bireylerin tüm sağlık giderlerinin karşılıksız olarak özür oranına bakılmaksızın hiçbir ücret alınmadan verilmesi gerekmektedir. Özürlü bireyleri bu toplumun bir parçası olarak gördüğümüz sürece maddi, manevi, sosyal ve ekonomik açıdan engellilerin daha iyi hissetmeleri bizi de mutlu edecektir.

Röportaj.10

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Zihinsel engelli bireye sahip bir ebeveyn olarak, sağlık kuruluşlarından aldığınız sağlık hizmeti sizi ve çocuğunuzu memnun ve mutlu ediyor mu?	133	500	26,6

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Zihinsel engelli bireye sahip bir ebeveyn olarak, sağlık kuruluşlarından aldığınız sağlık hizmeti sizi ve çocuğunuzu memnun ve mutlu ediyor mu?	367	500	73,4

Tablo-16. Zihinsel engelli bireye sahip bir ebeveyn olarak, sağlık kuruluşlarından aldığınız sağlık hizmeti sizi ve çocuğunuzu memnun ve mutlu ediyor mu?

Engelli ailesi ile yapılan onuncu röportajda, zihinsel engelli bireye sahip bir ebeveyn olarak, sağlık kuruluşlarından aldığınız sağlık hizmeti sizi ve çocuğunuzu memnun ve mutlu ediyor mu diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile

tabloya aktarılmıştır. Onuncu röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (133) ile (%26,6), olumsuz cevap veren birey sayısı (367) ile (%73,4) olarak bulunmuştur.

Zihinsel engelli bireylerin ve ailesinin sağlık hizmetlerinden yararlanırken büyük oranda memnuniyetsiz oldukları görülmektedir. Aldıkları sağlık hizmetlerinin yetersiz yâda hizmet kalitesi olarak engelli bireyleri tatmin etmediği verilen cevapların oranına baktığımızda (%73,4) ile (367) kişi olumsuz görüşlerini bildirmiştir. Olumsuzlukların ve memnuniyetsizliğin birçok nedenden kaynaklanabileceğini unutmamak gerekir. Hizmet kalitesinin yetersiz olması, sağlık personelinin zihinsel engelliye kötü davranışı, ilgi ve tutumların etkisi, yanlış teşhis ile uygulamalar, sağlık personelinin engelli bireyleri anlayamaması, çevresel faktörler, toplumsal baskı ve dışlanma, farklı gözle bakılması, çeşitli aksaklıklar, sıra bekleyememe, öncelik verilmemesi gibi birçok faktörün zihinsel engelli birey, ailesinin sağlık hizmetlerinden faydalanırken memnun kalmamasına neden olabilmektedir.

Röportaj.11

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Size göre sağlık hizmeti sunan kurumlardan yeterince faydalanabiliyor musunuz?	75	500	15

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Size göre sağlık hizmeti sunan kurumlardan yeterince faydalanabiliyor musunuz?	425	500	85

Tablo-17. Size göre sağlık hizmeti sunan kurumlardan yeterince faydalanabiliyor musunuz?

Engelli ailesi ile yapılan on birinci röportajda, size göre sağlık hizmeti sunan kurumlardan yeterince faydalanabiliyor musunuz diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. On birinci röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (75) ile (%15), olumsuz cevap veren birey sayısı (425) ile (%85) olarak bulunmuştur.

Bu röportajda elde edilen veriler engelli ve ailesinin sağlık kuruluşlarından yeterince faydalanamadıklarını ortaya çıkarmıştır. Yapılan araştırmada (425) kişi ile (%85) oranında zihinsel engellilerin büyük oranda hastanelerden yeterince faydalanmadığını göstermektedir. Bunun çeşitli sebepleri mutlaka vardır. Bu sebepler içinde hastaneler ulaşım sorunu, iletişimsizlik, ağır hasta olma, hasta ve hasta yakınına yeterince bilgilendirme yapılamaması gibi sebepler düşünülmektedir.

Röportaj.12

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Engelli çocuğunuz için sağlık kuruluşlarında harcadığınız para (maddi yük) bütçenizi olumsuz etkilemekte midir?	491	500	98,2

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Engelli çocuğunuz için sağlık kuruluşlarında harcadığınız para (maddi yük) bütçenizi olumsuz etkilemekte midir?	9	500	1,8

Tablo-18. Engelli çocuğunuz için sağlık kuruluşlarında harcadığınız para (maddi yük) bütçenizi olumsuz etkilemekte midir?

Engelli ailesi ile yapılan on ikinci röportajda, engelli çocuğunuz için sağlık kuruluşlarında harcadığınız para (maddi yük) bütçenizi olumsuz etkilemekte midir

diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. On ikinci röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (491) ile (%98,2), olumsuz cevap veren birey sayısı (9) ile (%1,8) olarak bulunmuştur.

Zihinsel engelli ailelerde çalışan kişi sayısına göre evin ekonomik bütçesi ortaya çıkmaktadır. Bazı ailelerde sadece baba çalışırken bazı ailelerde ise hiç çalışan olmamaktadır. Evde çalışan olmayan ailelerin tamamı devletin verdiği maddi yardım ile yaşamlarını sürdürebilmektedirler. Zihinsel engelli bir birey engel oranına göre devletten çeşitli yardımlar almaktadır. Bu yardımlar ne kadar fazla olsa da yeterli gelmemektedir. Aile ekonomisinin gelirinden çok giderinin olması durumunda ailenin ekonomik sıkıntılar yaşamaları kaçınılmaz olacaktır. Yapılan bu araştırmada da bulunan sonuç zihinsel engelli bireye sahip ailenin sağlık harcamaları bütçelerini sarsmakta ve aileye büyük bir maddi yük getirmektedir. Yapılan araştırmada bu oran (%98,2) olarak bulunmuştur.

Röportaj.13

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Devlet tarafından her ay engelli birey için yapılan maddi yardım yeterli olmaktadır mıdır?	17	500	3,4

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Devlet tarafından her ay engelli birey için yapılan maddi yardım yeterli olmaktadır mıdır?	483	500	96,6

Tablo-19. Devlet tarafından her ay engelli birey için yapılan maddi yardım yeterli olmaktadır mıdır?

Engelli ailesi ile yapılan on üçüncü röportajda, devlet tarafından her ay engelli birey için yapılan maddi yardım yeterli olmakta mıdır diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. On üçüncü röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (17) ile (%3,4), olumsuz cevap veren birey sayısı (483) ile (%96,6) olarak bulunmuştur.

Yapılan bu araştırmada çok kritik maddi kaynaklı bir sonuç ortaya çıkmıştır. Ülkemizde engelli bireylere sağlanan maddi yardımların yetersiz olduğu (483) kişinin olumsuz cevap vermesi ve bunun oranının (%96,6) olarak çıkması önemli bir sonucu göstermektedir. Bu araştırmanın sonucuna göre ülkemizde yaşayan zihinsel engellilere devlet tarafından sağlanan maddi yardımın yetersiz olduğu görülmektedir. Yapılan sosyal çalışmalar neticesinde bu durumun düzeleceğini, engellilere sağlanan maddi, manevi ve sosyal yardımların daha çok artacağı düşünülebilir.

Röportaj.14

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Zihinsel engelliler için ülkemizde yeterince çevre düzenlemesi yapılmış mıdır? Engellilerin Faydalanacakları özel bir aktivite alanı var mıdır?	119	500	23,8

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Zihinsel engelliler için ülkemizde yeterince çevre düzenlemesi yapılmış mıdır? Engellilerin Faydalanacakları özel bir aktivite alanı var mıdır?	381	500	76,2

Tablo-20. Zihinsel engelliler için ülkemizde yeterince çevre düzenlemesi yapılmış mıdır? Engellilerin Faydalanacakları özel bir aktivite alanı var mıdır?

Engelli ailesi ile yapılan on dördüncü röportajda, zihinsel engelliler için ülkemizde yeterince çevre düzenlemesi yapılmış mıdır? Engellilerin faydalanacakları özel bir aktivite alanı var mıdır diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. On dördüncü röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (119) ile (%23,8), olumsuz cevap veren birey sayısı (831) ile (%76,2) olarak bulunmuştur.

Ülkemizde zihinsel engelliler için bir çevre düzenlemesi yapılmadığı cevap verenlerin büyük oranda olumsuz görüş bildirmesiyle (%76,2) ortaya çıkmıştır. Zihinsel engelli bireyler için onların faydalanacağı özel bir aktivite alanı olmadığı görülmektedir. Sosyal ve toplumsal açıdan bakıldığında bunun büyük bir eksiklik olduğu görülmektedir. Bu eksikliğin biran önce giderilmesi gerekmektedir. Bunun için mutlaka engelliler ile ilgili sosyal politikalarda üretilmeli ve onların hayata daha çok bağlanmaları sağlanmalıdır.

Röportaj.15

Röportajda Sorulan Soru	Olumlu Görüş (Evet) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Diş tedavilerinde zihinsel engellilerden sarf malzeme, muayene, tedavi ücreti yâda farkı istenmekte midir?	428	500	85,6

Röportajda Sorulan Soru	Olumsuz Görüş (Hayır) Bildiren Kişi Sayısı	Toplam Kişi	%
Diş tedavilerinde zihinsel engellilerden sarf malzeme, muayene, tedavi ücreti yâda farkı istenmekte midir?	72	500	14,4

Tablo-21. Diş tedavilerinde zihinsel engellilerden sarf malzeme, muayene, tedavi ücreti yâda farkı istenmekte midir?

Engelli ailesi ile yapılan on beşinci röportajda, dış tedavilerinde zihinsel engellilerden sarf malzeme, muayene, tedavi ücreti yâda farkı istenmekte midir diye sorulmuştur. Cevaplar olumlu (Evet) olumsuz (Hayır) olarak ayrılmış olup çıkan sayısal değerler matematiksel yüzde yöntemi ile tabloya aktarılmıştır. On beşinci röportaj sorusu beş yüz kişiye sorulmuş olup olumlu cevap veren kişi sayısı (428) ile (%85,6), olumsuz cevap veren birey sayısı (72) ile (%14,4) olarak bulunmuştur

Zihinsel engellilerin dış tedavisi, sarf malzeme, muayene gibi sağlık imkânlarından faydalanırken engel oranına göre (428) kişi ile (%85,6) fark ücreti alındığı ifade edilmiştir. Engelli bireylerin dış tedavilerinin tamamının ücretsiz olması engelli ve ailesini maddi, manevi rahatlatacaktır. Ülkemizde Sağlık Bakanlığımızın çalışmalarıyla engellilere ilerleyen yıllarda müjdeli haberlerin verileceğini düşünülebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM EKONOMİK BOYUT

3.1. ZİHİNSEL ENGELLİLERİN SAĞLIK KURULUŞLARINDAN YARARLANIRKEN KARŞILAŞTIKLARI EKONOMİK SIKINTILAR

Ülkemizde, zihinsel engelli bireyler toplumun bir parçası olarak yaşamaktadırlar. Diğer bireyler gibi zihinsel engellilerinde çeşitli sağlık problemleri bulunmaktadır. Devletin sunduğu; muayene, ameliyat, ilaç alma gibi her türlü sağlık ihtiyaçlarından tüm engelliler birçoğundan ücretsiz yararlanırken, bazı zamanlar kısmi olarak fark ücreti çıkmaktadır.

Zihinsel engelli birey ailelerinden sigortalı ise yani baba yâda annenin sigortasından faydalanıyorlarsa ilaç katılım bedeli, muayene ücreti gibi belli oranda ebeveynin maaşlarından para kesintisi olmaktadır.

Zihinsel Engelliler kamu ve özel sağlık kuruluşlarından faydalanırken çeşitli ödemeler yapmaktadırlar.

Bu ödemeler şu şekilde sıralanabilir:

- Zihinsel engelli bireyin, muayene ve ilaç katılım payının ailesinden kesilmesi.
- Özel dış hastanelerinde tedavi görürken engelli raporu (%40) altında olanlar ek ücret ödemesi.
- Bazı özel hastaneler zihinsel engelli sigortalı olsa dâhil ek ücret talep edilmesi.
- Hiç bir sigortası ve sağlık güvencesi olmayan zihinsel engelli bireylerden özel hastanelerin tedavi parası talep etmesi.
- Engel oranları (%5-%39,9) olanlardan vakıf/özel hastaneleri ek tedavi ücreti istemesi. Devlet hastaneleri ek ücret talep etmemesi.
- Zihinsel engellilerin çeşitli tıbbi giderleri (sargı bezi, pansuman malzemeleri, çeşitli sarf malzemeler) bakım giderlerinin aileleri tarafından karşılanması.
- Ulaşım imkânlarının hastanelere uzak olduğu yerlerde zihinsel engelli ve ailesi ulaşım için ek maliyetlere katlanması..
- Zihinsel engelliler engel oranlarına göre özel hastanelerden psikiyatri desteği alırlarsa belirli oranda ücret ödemek zorunda kalması.
- Özel hastanelerde, raporu yok ise zihinsel engellilerin tahlillerinden fark ücreti alınması.

- Vakıf/Özel hastanelerde tedavi gören zihinsel engellilerden görüntüleme/MR, enjeksiyon, pansuman gibi hizmetler için belirli oranda ek ücret alınması.
- Sağlık ocağı, vakıf veya devlet hastanelerinde muayene olan zihinsel engellilerden ilaç katılım payı kesilmesi.

3.1.1. Zihinsel Engellinin Sağlık Kuruluşlarından Faydalanırken, Aileye Getirdiği Ekonomik Yük ve Etkileri

Sağlık kuruluşlarından faydalanan zihinsel engelliler belirli oranda aileye ekonomik yük getirmektedir. Büyük çoğunluğu çalışmayan zihinsel engellilerin ailesinde çalışan sayısı az ise gelirden az olacağından maddi olarak kaygı ve ekonomik sıkıntı yaşayabilmektedir.

Her ne kadar ağır ve bakıma muhtaç engelli bireye ve bakıcısına devlet ekonomik olarak kısmi ücret verse de bu ücret günümüz şartlarında yeterli olmamaktadır.

Ailenin maddi yükünü etkileyen çeşitli faktörler:

- Direkt bakım giderleri.
- Ev ihtiyaçları (gıda, yakıt, giyinme)
- Ekonomik kaygılar/işsizlik.
- Tıbbi giderler (ilaç, çeşitli sağlık giderleri, reçete giderleri)
- Gelir azlığı (Hanede çalışan sayısının azlığı)
- Duygusal stres (Psikolojik, toplumsal çöküntü)
- Ulaşım ücretleri (Maddi giderler)
- Engellilerin sağlık giderlerinde muayene, reçete, ilaç ücretlerinden belirli oranda ücret kesilmesi.
- Özel sağlık kuruluşlarında engel oranları (%40) altında olanlardan ek ücret talep edilmesi.
- Bazı medikal cihazların ücretlerinde fark çıkması sonucu ek ücret talep edilmesi
- Zihinsel engellilerin özel sağlık kuruluşlarında muayene, ameliyat gibi sağlık imkânlarından yararlanırken ek ücretler çıkabilmektedir.
- Özel psikiyatri ve psikologların seanslarının yüksek ve ücretli olması.
- Dış tedavilerinde zihinsel engellilerin raporlarının %40 altında olması durumunda sarf malzeme ve muayene, tedavi ücret farkının istenmesi.

- Ailenin gelirinin az olması ve bütçesini denkleştirememesi sonucu borca girmesi
- Yapılan maddi kaynaklı devlet yardımının yeterli olmaması.
- Sarf malzeme, enjeksiyon gibi sağlık hizmetlerinde kullanılan malzeme ücretinin yansıtılması.

Bu gibi giderler aile için önemli bir problemdir. Bu sıkıntıların giderilmesi veya en aza indirilmesi için gerekli çalışmaların biran önce yapılması gerekmektedir.

GELİR DURUMU	SAYI	YÜZDE%
Gelir Giderden Az	30	27.3
Gelir Gidere Denk	69	62.7
Gelir Giderden Fazla	11	10.0
SAĞLIK GÜVENCESİ		
SSK	59	53.6
Emekli Sandığı	40	36.4
Bağkur	11	10.0
ÇOCUK SAYISI		
1	23	20.9
2	55	50.0
3	23	20.9
4 Ve Üzeri	9	8.2
TOPLAM	110	100.0

Tablo-22. Türkiye’de yapılan bir araştırmada zihinsel engelli ailelerin ekonomik düzeyleri ve sağlık güvencelerinin incelenmesi ile ilgili bir dağılım görülmektedir.⁴²

Engellilerin iş alanında istihdam edilmesi onların toplumsal, sosyal, psikolojik ve ekonomik olarak bağımsız hareket etmelerini sağlayacaktır. Bunun sonucunda engellilerin toplumla bütünleşmesi daha kolay hale gelecektir. Engellilerin büyük kısmı çalışmamaktadır. Bunun sebebi yeterli istihdam alanı engelliler için temin edilmemiş olmasıdır.

Çalışmayı teşvik etmek engelli bireye bireysel ve toplumsal açıdan çeşitli yararlar sağlayacağı söylenebilir. Ülkemizde engellilerin, engelli iş gücü arasında işsizlik oranının ne kadar olduğu bilinmemektedir.⁴³

Özel gereksinime sahip bireylerin dış bakımları önemli bir sağlık sorunu oluşturmaktadır. Ağır ve şiddetli zihinsel engelli bireylerin dış tedavisinde anestezi kullanmak zorunluluğu vardır.

⁴²Süheyla A. Özsoy, Şükran Özkahraman vd, "Zihinsel Engelli Çocuk Sahibi Ailelerin Yaşadıkları Güçlüklerin incelenmesi", *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi* , 2006, s.9

⁴³Özge Yiğit, Songül Yaşar vd, "Engellilerin Sorunlarına Bir Bakış" <http://www.beycan.net/399/engellilerin-yasadigi-zorluklar-nelerdir.html> (Erişim Tarihi: 22.11.2016)

Bunlarda aileye ekstra bir maddi yük getirmektedir. 26532 sayılı Resmi Gazetede (25.05.2007) tarihinde yayımlanan tedavi yardımı için madde 8,2 engelli raporunun (%40) üstü olmaması halinde aileler sağlık kuruluşuna ek ödeme yapmak zorunda kalabilirler.

Anestezi yapılmak suretiyle diş tedavileri yapılan zihinsel engelliler için diş operasyonu yapılırken anestezi uzmanı, diş hekimi, hekim asistanı, ameliyathane teknisyeni ile uzman hemşirenin hazırda bulunması gerekmektedir.

Uzman sağlık ekibin olmaması yâda eslik olması halinde engelli bireyin zarar görebileceği unutulmamalıdır. (%40) ve üzerinde özürlü kişiler, diş tedavileri için özürülük durumunu belgelendirmek suretiyle, tüm sağlık kurum ve kuruluşlarına veya serbest diş hekimliklerine tedavi olmak için doğrudan başvurabilirler.⁴⁴

Bir başka bilimsel çalışmada engellilerin ekonomik kaygılarını çok fazla olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda engelli çocuğun bakımında ailenin ifade ettiği zorlukların çeşitleri ve oranları gösterilmiştir.

GÜÇLÜKLER	N	%
Ekonomik Yük	130	54,4
Gelecek Korkusu	19	7,4
Fazla Zaman Harcama	13	5,0
Toplumla Karışamama	6	2,3
Stres	3	1,2

Tablo-23. Zihinsel engelli çocuğun bakımında ailenin ifade ettiği güçlükler gösterilmiştir.⁴⁵

⁴⁴Oder Otizm Derneği, "Engelli bireyler için konforlu diş tedavisi" <http://otizm.org/site/?p=486> (Erişim Tarihi: 23.11.2016)

⁴⁵Durduran, Bodur, a.g.e.,s.173

3.1.2. Engelliler İçin Türkiye’de ve Dünyada Yapılan Yasal Düzenlemeler

Türkiye de Özürlüler Yüksek Kurulu (1950-1951) yılında devlet tarafından kurularak engellilere için sosyal, toplumsal, psikolojik projeler üretmeye başlamıştır. Engelli bireylerin daha rahat yaşaması, insan onuruna yakışır bir hayat sürdürmeleri için çıkarılan yasalar ile sağlık bakanlığınca yürütülen özel eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ilk olarak (1976) yılında çıkardığı kanun ile işsiz engelli ve (65) yaş üstü yaşlılar için miktarı azda olsa onlara aylık bağlanmış maddi yardıma etmiştir. Türkiye’de engelliler ile ilgili yasal politikalar başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı (1997) yılında engelliler ile ilgili çalışmalarını bir noktaya getirerek belli bir disiplin içinde ifade edebilmiştir.

Sağlık Bakanlığı özürlülerin sadece sağlık hizmetleriyle ilgilenmektedir. Engelliler ile ilgili geri kalan tüm hizmetler Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

Engellilerin çeşitli devlet yardımlarından faydalanmaları için ön koşul “muhtaç olma” durumudur. Türkiye de engelliler için engel oranı (%40) ve üstü ise çıkarılan yasalar ile (2022) aylığı olarak üç ayda bir ödenen engelli maaşı adı altında devlet maddi yardım yapmaktadır.

Devletin uygulamakta olduğu sosyal politikalarının her geçen gün iyileştirme çabası içinde olması, gözle görülür ilerlemelerin kaydedilmesi sağlık kurumlarının alınmış olan kararlara uyması, uygulamalara Sağlık Bakanlığının yapmış olduğu tebliğe göre hareket etmeleri engellilere sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesinin artmasına ve ulaşılabilirliğinin kolay olmasına katkı sağlamıştır.

Bu bireylere belli aralıklarla ile maaş ödemesi yapılmaktadır. (2015) yılı içinde en son verilen güncel maaş tablosu ve engellilik oranı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Ay Sayısı	Üç Aylık Maaş	Bir Aylık Maaş
Yaşlı Aylığı	685, 06 TL	228,35 TL
Engelli (%40-69) Aylığı	1028,76 TL	342, 92 TL
Bakıma Muhtaç Engelli Aylığı (% 70 ve Üstü)	1543,15 TL	514, 38 TL
18 Yaş Altı Engelli Yakını Aylığı	1028,76 TL	342, 92 TL

Tablo-24. (30.06.2016-10.12.2016) Tarihleri Arasında Muhtaç Durumda Olan Engellilere Ödenen Aylık ve Üç Aylık Maaş Tutarları⁴⁶

Herkes için eşitlik ilkesi düşüncesiyle (1975) Aralık ayında Birleşmiş Milletler Genel Konseyi tarafından özürlerin hakları için ilk bildirme yayınlanmıştır. Bu bildirme engelli birey ile normal bireyin din, dil, ırk, statü, ideolojik ayırım yapılmadan eşit olduğunu Birleşmiş Milletler Uluslar arası Özürlüler toplantısında ilan etmiştir.(1981)

Özürlüler ile ilgili 1982 yılında Dünya Eylem Programı hazırlanmış ve engelliler için üç politika belirlenmiştir.

Bu Üç Politika Sırasıyla Şöyledir:

1. Hastalıkları Önleme hizmetleri (Sağlık)
2. Rehabilitasyon Hizmetleri.
3. Fırsat Eşitliği.

(1989) yılında özürlüler için İnsan Kaynakları Geliştirme Eylem Planı ‘Tallinn Çerçevesi’ kabul edilmiştir. Tallinn planında özürlülerin iş gücünden yararlanılması, mesleki eğitim, istihdam edilmesi için gerekli eğitimlerin verilmesi amaçlanmıştır. (1992) yılında Birleşmiş Milletlerin aldığı ortak karar neticesinde her yıl 3 Aralık Dünya Özürlüler Günü olarak kutlanmasına karar verilmiştir.

Birleşmiş Milletlerce (1993-2002) yılında Asya-Pasifik Özürlüler On yılı olarak kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından yapılan Asya-Pasifik Özürlüler toplantısında engelli bireylerin büyük kısmının gelişmekte olan ülkelerde yaşadığı belirtilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Özürlüler ile ilgili yasal düzenlemesi;

⁴⁶Adnan KÜÇÜKALİ, “Engellilere Uygulanan Sosyal Yardımlar”, *Sosyal ve Beşiri Bilimler Araştırma Dergisi*”, 2015, s.35-100

Türkiye, taraf olduğu uluslararası yapılan tüm sözleşmeleri kanun hükmünde kabul ettiğini duyurmuştur.

Böylece Türkiye Cumhuriyeti Devleti uluslar arası platformda özürülüler ile ilgili alınan tüm kararlara uyacağını kabul ederek gereken yasal adımları atmıştır (2004). Alınan Bu karar Türkiye Devletinin iç tüzüğünün önüne geçerek güzel bir örnek olmuştur.

Bir engellilik türü olan zihinsel engellilik içinde görme engellilere verilen hizmet ve eğitim imkânları açısında yurt dışı bir örnek vermek gerekirse; Hollanda bu alanda ilk akla gelen ülkelerden biridir. İlk görme engelliler kütüphanesi Hollanda da (1887) açılmış ve “De Vereniging De Nederlands Braillebibliotheek” adı verilmiştir.⁴⁷

Çocuk ve erişkinlerin eğitim çağında başlayıp iş yaşamına kadar her türlü yaşamsal planların ve çalışmaların belirli bir program dâhilinde Hollanda hükümetinin desteklediği Delicon Prodüksiyonun ürettiği sesli kitaplar, dergiler ve çeşitli yayınlar ile basılı kabartmalı kitaplar sayesinde yürütmektedir. Hollanda hükümeti ve Dedicon eğitim kurumu işbirliği ile görme engellilerin gazete, kitap, dergi okuya bilmeleri için özel okuma yazılımı, disleksi yazılımı ve okuma ve aynı zamanda dinleme programı hazırlayarak engellilere hizmet sunmaktadırlar.

Dedicon eğitim merkezinde atmış bin kitap, üç yüz gazete, dergi sesli yayın olarak üretilmiş ve bu günümüzde de devam etmektedir. Hollanda hükümeti ve eğitim şirketi bu hizmetleri ücretsiz olarak okuyucu kitlesine ulaştırmaktadır. Hollanda devleti yılda bir buçuk milyon euro destek vererek iki işbirlikçisi (Dedicon Eğitim Kurumuna ve Kamu Kütüphane Sektör Enstitüsü) her yıl bin üç yüz kitabı, sesli kitaba dönüştürmekte beş yüz kitap, üç bin yedi yüz gazete ve dergiyi Braille kabartmalı yazısına çevirerek yayınlamaktadır.

Türkiye'deki engelliler ile Avrupa ülkelerinde yaşayan engelliler arasında sosyal, ekonomik ve alt yapı hizmetleri ile toplumun değer yargıları, iletişim, hoşgörü, yardımlaşma gibi konularda çeşitli farklılıklar görülmektedir.

Hollanda'da bireyler herhangi bir nedenden ötürü engelli doğmuşsa doğumdan sonra kayıt altına alınır. Bu bireyler ilk anlarından itibaren öz güven geliştirilmesi, sosyal yaşama uyum, el-göz koordinasyonu gelişimi amacıyla eğitime başlatılmaktadırlar. Bu bireyler için mesleki çalışmalara öncelik verilmiş olup ileride bir mesleği iyi derecede icra etmeleri sağlanmıştır.

⁴⁷Figen Gürsoy, Neriman Aral, **Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş**, Morpa Yayınları, İstanbul, 2007. s.5-80

Dedicon, devletten yılda üç buçuk milyon Euro yardım alarak engellilerin her türlü araç, gereçlerini üretmekte ve bu ürünleri devlet kütüphanesine göndermektedir⁴⁸

Dünyada (2012) yılında yüz milyon engelli olduğu tespit edilmiştir. Bu sayı savaş, hastalık, yoksulluk nedeniyle giderek artmaktadır. Türkiye’de görme engelliler için (1889) da İstanbul da Ticaret Mektebinin bir bölümünde faaliyete geçmiştir. (1921) de ise İzmir de sağır, dilsiz ve körler okulu açılmış, Milli Eğitim bakanlığı tarafında (1950) yılında Ankara körler okulu ve yetiştirme yurdu faaliyete geçirilmiştir. Görme engelliler ile ilgili okulların tamamı 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. (2009) verilerine göre ise devletin açtığı 16 adet görme engelliler ilköğretim okulu bulunmaktadır.

Türkiye’de görme engellilere toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yapılmaktadır. Yapılan araştırmalar erkek görme özürülüler tek başlarına dışarı çıkabiliyorken kadın görme engelliler eve kapatılmakta, dışarı çıkmaları engellenmektedir.⁴⁹

Türkiye Cumhuriyeti Devletin Taraf Olduğu Engelliler İle İlgili Düzenlemeler İçeren Uluslararası Sözleşmeler:

1. Çocuk Hakları Sözleşmesi
2. Sosyal Haklar Sözleşmesi
3. Ekonomik ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
4. Avrupa Sosyal Şartı ve Engelli Hakları Sözleşmesi
5. Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi⁵⁰

3.1.3. Zihinsel Engellilere Sağlanan Başlıca İndirimler

- Zihinsel engelli bireyler tüm kamu hastanelerinden ve sağlık ocaklarından ücretsiz olarak faydalanırlar.
- Zihinsel engelliler engel oranı (%40) ve üzeri ise özel, vakıf hastanelerinden ücretsiz yararlanırlar.
- Karayolları Taşıma Yönetmeliğinin 57. maddesinin 11. fıkrası gereği; (%40) oranında engelli olan bireyler bilet ücretini (%30) indirimli alabilmektedirler.
- Türk Hava Yolları, (%40) ve üzeri oranda engelli olan yolculara ve ailelerine bilet fiyatı üzerinden (%20) indirim sağlamaktadır.

⁴⁸Ramazan Bakırcı, “Digital Accessible System for the Sight-Disabled in the Netherlands and the Situation in Turkey”, *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, İstanbul, 2011, s.306-309

⁴⁹Yusuf Arslan vd. “Görme Engellilerin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları Zorluklar”, *Batman University Journal of Life Sciences*, Batman, 2014, s.2-4

⁵⁰Mehmet Sonat, “Hukuki ve Sosyal Açıdan Engelli Hakları”, <http://www.mehmetsonat.av.tr/hukuki-ve-sosyal-acidan-engelli-haklari-seminer-notlari/> (Erişim Tarihi: 26.11.2016)

- Müze gibi ücretli tarihi mekânların girişinde zihinsel engelli ve ailesine ücretsiz bilet verilmektedir.
- Zihinsel engellilere ve ailelerine kimliklerini ibraz etmeleri koşulu ile milli parklar, tabiatı koruma alanları ile tabiat parklarına girişleri ücretsiz olacaktır.
- Zihinsel engelli ve yakın akrabasına kimliklerini ibraz etme yolu ile gsm operatörleri özel tarifeler düzenlemektedirler.
- Bireyin zihinsel ve fiziksel özrü (%90) ve üstünde ise araba ve konut vergisinden muaf olmaktadır.
- Özürlü bireyler kendi işini kurduğunda gelir vergisi indiriminden yararlanabilir.
- (12 Temmuz 2013) tarihinde yürürlüğe giren (6495) sayılı Kanunla, (4736) sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile (%40) engelli ve ağır engelli olan bireyler ve ailesi için deniz ve demir yolları ile şehir içi ve şehirlerarası hatlardan ücretsiz olarak yararlanacaklardır.⁵¹

⁵¹Engelliler Sitesi, “Engelli Vatandaşlara Sağlanan İndirimler Nelerdir?”, <http://m.engellilersitesi.com/haber/93808> (Erişim Tarihi: 11.10.2016)

SONUÇ

Kamu ve özel sektörün sunduğu hizmetler arasında sağlık hizmetleri öncelik ve önem arz etmektedir. Sağlık hizmetleri topluma sunulurken etkin ve kaliteli olarak yerine getirilmelidir. Zihinsel engelli bireylerin sağlık açısından riskli grup içinde ele alınması gerekmektedir. Çünkü zihinsel engelliler çeşitli ihtiyaçlarını gidermekte zorlanan bireyler olarak değerlendirilirler.

Sağlıklı ve normal zekâda olan bireylere göre zihinsel engelli bireylerin sağlık sorunları daha fazla olmaktadır. Engellilerin yaşama istekleri, hayata tutunmaları kendi yaşamlarını kısıtlamamalarına bağlıdır. Engellilerin bozulan sağlıklarının hızlı bir şekilde düzeltilmesi hayati önem taşımaktadır.

Zihinsel engelli bireylerin sağlık hizmetlerinden mahrum kalmamaları için sağlık hizmeti veren kurum ve kişilerin yaklaşımları önemlidir. Engelli bireylere verilen sağlık hizmetleri tedavi edici, iyileştirici, yaşamlarını rahatlatıcı düzenlemeler şeklinde ele alınması gerekmektedir.

Mevcut sağlık kurumlarının mimari yapısı, sağlık hizmetlerinin zihinsel engelliler açısından uygunluğu tekrar değerlendirilmeli ve yeni yapılacak hastanelerin engellileri dikkate alarak üretilmesi sağlanmalıdır. Engellilere hizmet veren sağlık personelinin ve ekipmanlarının hizmet ve uygulamalarındaki eksiklikleri giderilmelidir.

Zihinsel engellilerin sağlık kuruluşlarından yararlanırken sağlık çalışanı ve sağlık kurumu yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple zihinsel engellilere sunulan sağlık hizmetlerinde güncel bilgiler, yöntem ve modern araçlar kullanılmalıdır. Zihinsel engellilere verilen sağlık hizmetleri Sağlık Bakanlığının uygulama tebliği içinde bulunan maddelere uygun düzenlenmelidir. Engellilere tanınan hakların korunması için Sağlık Bakanlığının sağlık kuruluşlarını etkin bir şekilde denetlemesi ile oluşabilecek sorunların önüne geçilebilir.

Tüm sağlık kurumlarında zihinsel engelliler için ayrı bir hizmet birimi oluşturulmalıdır. Bu hizmet birimleri engellilere danışmanlık yapmalı, engellilerin engel çeşidine göre sağlık hizmeti almaları için yönlendirmelidirler.

Sağlık hizmeti alanların ve sağlık hizmeti verenlerin yasal hakları ilgili kişilere açık ve anlaşılır bir şekilde anlatılmalıdır. Sağlık Bakanlığının doğuştan ve sonradan oluşan engelliliğin önlenmesi için ilgili kurum ve kuruluşların toplumu bilgilendirici, işbirliği sağlayıcı kamu bilgilendirme faaliyetlerini yapması gerekmektedir.

Zihinsel engellilerin tedavisinde ve rehabilitasyon aşamasında engellinin engel durumunu kabul etmesini sağlayıcı çalışmaların başarıya ulaşması için moral durumunun iyileştirilmesi gerekmektedir.

Sosyal politikaların üretilmesinde engelli ve ailesini daha fazla gözetmek, onların istek ve düşüncelerini dinlemek gerekmektedir. Zihinsel engelli ve ailesine daha fazla ekonomik yardım yapılması, koruyucu ruh sağlığı hizmetlerinin daha yaygın ve erişilebilir olması, engelliler için daha çok çevre düzenlemesinin yapılması, ücretsiz sosyal faaliyetlere daha fazla kaynak ayrılması ve yatırım yapılması sağlanmalıdır.

Sağlık kuruluşlarının zihinsel engellilere kesintisiz hizmet vermesi önemlidir. Tanı, tedavi ve rehabilitasyon için etkin sağlık hizmeti sunulmalıdır. Bu amaçla ilgili sağlık kurumunun gerekli düzenlemeleri yaparak hasta olan engelli bireylerin mağduriyetini azaltıcı ya da giderici önlemler alınması sağlanmalıdır. Sağlık kurumları ve sağlık personeline ait eksiklikler giderilmelidir. Sağlık hizmetleri engelliler için yeniden düzenlenmelidir.

Özellikle sağlık çalışanının engelli hasta ve ailesine yaklaşımları "sağlık hizmet mevzuatı" engellilerin bu ihtiyacına cevap verecek şekilde düzenlenmelidir. Zihinsel engelli ve ailesinin sağlık hizmetlerinden beklentileri dikkate alınmalıdır. Engelliler sağlık hizmeti aldıkları sağlık personelinden rehberlik hizmeti beklemektedirler.

Sağlık hizmetlerinde, kalite, uygunluk, teşhis-tedavi hizmetlerinin en iyi şekilde sunulması çok mühimdir. Sağlık hizmetlerinin kişiye odaklı olması hasta bireyin tanı ve tedavisinde maksimum başarı sağlamasına, özürli bireyler için yoğun çaba, emek, anlayış, sevgi ve becerinin yanında gerçekten bilinçli ve bilgili sağlık personeline ihtiyaç duyulmaktadır.

Her türlü engelli insanın sağlık uygulamalarından mahrum kalmaması için sağlık kurumlarınca, gerekli her türlü tedbir ve tedavi hizmetlerinin zaman kaybetmeden alınması önemlidir.

Sağlık çalışanının moralinin yüksek tutulması, engellileri anlamaları ve onlara daha fazla yardımcı olmaları açısından önemlidir.

Toplumun, engelliye bakış açısını düzeltilmesi sağlık çalışanlarının tutum, davranış ve bilgisi ile yakından ilgidir. Bir sağlık çalışanı topluma ışık tutmalıdır. Sağlık çalışanı engelli bireyleri çevresine anlatarak onların yaşam hakkı olduğunu anlatılmalıdır. Zamanla toplumda engellilere karşı bir farkındalık oluşacaktır.

Engellilerin tedavi süreci sonunda bir birey olarak topluma uyum sağlaması bu amaçla sağlık birimlerinden daha fazla yardım alarak hayatlarına devam etmeleri amaçlanmalıdır. Tüm engelliler için psikolojik sağlık hizmetlerin ücretsiz ve kolay ulaşılabilir olması engellilerin topluma daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- BAYKOÇ Necate, **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim**, Eğiten Kitap Yayınları, Ankara, 2011.
- GÜRSOY Figen, ARAL Neriman, **Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş**, Morpa Yayınları, İstanbul, 2007
- N. Bağcı Çayırılıoğlu, **Tut Elimi, Akademik Kitaplar Yayınları**, İstanbul, 2012.
- ŞAHİN Hüseyin, **Özel Eğitime İhtiyacı olan Çocukların Evde Eğitimleri**, Diyalog Danışmanlık Rehabilitasyon Merkezi Yayınları, İstanbul, 2013.

MAKALELER

- ARSLAN Yusuf vd., "Görme Engellilerin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları Zorluklar", **Batman Üniuersity Journal of Life Sciences**, Batman, 2014, s.2-4
- BAKIRCI Ramazan, "Digital Accessible System fort he Sight-Disable in the Netherlands and the Situation in Turkey", **Türk Kütüphaneciliği Dergisi**, İstanbul, 2011, s.306-309
- BODUR Said ve DURDURAN Yasemin, "Konya'da engelli çocukların sağlık hizmetlerinden yararlanma ve beklenti durumu" ,**Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Konya Genel Tıp Dergisi**, 2009, s.173
- DURDURAN Yasemin, "Engellilerin Engellilikleri Dışında Sağlık Sorunları: Karşılaştırmalı bir Çalışma" ,**Selçuk Üniversitesi Tıp Dergisi**, 2009, s.69-77
- ERDEM Arzu Pınar, YAMAN Elif vd., "Zihinsel Engelli Çocuklarda Davranış Yönetimi ve Tedavi Yaklaşımları", **İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi**, 2012, s.66-73
- KÜÇÜKALİ Adnan, "Engellilere Uygulanan Sosyal Yardımlar", **Sosyal ve Beşiri Bilimler Araştırma Dergisi**, 2015, s.35-100
- SOMUNOĞLU Sinem, "Kavramsal açıdan sağlık", **Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Dergisi**, 1999, s.5-12
- ÖZSOY A Süheyla, ÖZKAHRAMAN Şükran vd, "Zihinsel Engelli Çocuk Sahibi Ailelerin Yaşadıkları Güçlüklerin incelenmesi", **Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi**, 2006, s.9

İNTERNET KAYNAKLARI

BAŞ Ramazan, "Engellilere Hastanelerde Sağlık Engelleri", <https://www.sagligimicinhersey.com/2015/08/engelli-sagligi/engellilere-hastanelerde-saglik-engelleri/> (Erişim Tarihi:01.12.2016)

ÇANAKKALELİ Ramazan, "Özürlü çocuklar ömür boyu sağlıktan yararlanırlar" <http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/ramazan-canakkaleli/ozurlu-cocuklar-omur-boyu-sagliktan-yararlanirlar/16307/> (Erişim Tarihi:11.10.2016)

DELDAL.B Yıldırım, "Zihinsel Engellilik ve Başlıca Nedenleri", <http://www.medikalakademi.com.tr/zihinsel-engellilik-ve-baslica-nedenleri/> (Erişim Tarihi:19.12.2016)

DEMİREL Yılmaz, "Engellilere Hastanelerde Sağlık Engelleri", <https://www.sagligimicinhersey.com/2015/08/engelli-sagligi/engellilere-hastanelerde-saglik-engelleri/> (Erişim ENGELLİLER SİTESİ, "Engelli Vatandaşlara Sağlanan İndirimler Nelerdir?", <http://m.engellilersitesi.com/haber/93808> (Erişim Tarihi:11.10.2016)

GLUCK Samantha , "Healthy Place, American's Mental Health Channel", <http://www.healthyplace.com/neurodevelopmental-disorders/intellectual-disability/mild-moderate-severe-intellectual-disability-differences/>, (Erişim Tarihi: 05.03.2016)

HUMANİLLNESSES, "What Is Mental Retardation?", <http://www.humanillnesses.com/original/Men-Os/Mental-Retardation.html> (Erişim Tarihi: 10.12.2016)

ISİYEL Sıla, "Engellilerin Sağlık Sorunları", http://spordakigercekazim.tr.gg/Engellilerin-Sa%26%23287%3B%26%23305%3Bk-Sorunlar%26%23305%3B-_%26%23305%3Bla-ISIYEL.htm (Erişim Tarihi:09.11.2016)

İÇKE Filiz. Ö, "Engellilere Devletten Dış Tedavisi Desteği", http://www.yeniasir.com.tr/sarmasik/yazarlar/filiz_icke/2010/03/25/engellilere_devletten_dis_tedavisi_destegi (Erişim Tarihi:08.12.2016)

NORDQVİST Christian, "What is Health? What Does Good Health Mean?" <http://www.medicalnewstoday.com/articles/150999.php>, (Erişim Tarihi: 01.10.2016)

NAZİLLİ ADALET.ORG, "Zihinsel Engelli Bireyleri Genel Özellikleri", <http://www.nazilliaadilet.org/zihinsel-engelli-bireylerin-ozellikleri-makale,15.html> (Erişim Tarihi:05.10.2016)

ODER OTİZM DERNEĞİ, "Engelli bireyler için konforlu dış tedavisi", <http://otizm.org/site/?p=486> (Erişim Tarihi:23.11.2016)

ÖZEL NİYAZİ ERSOY ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ, "Zihinsel Engellilik nedir", <http://www.zihinselengellilervakfi.org/zengeltanimi.html> (Erişim Tarihi:16.02.2016)

ÖZTÜRK Özlem vd., “Zihinsel Engelli Olan Çocukların ve Ebeveynlerin Sağlık Kuruluşuna Başvurduklarında Yaşadıkları Sorunların İncelenmesi”, <http://www.kadincocuksagligiveegitimkongresi.org/bildiri/> (Erişim Tarihi:09.11.2016)

RUH SAĞLIĞI İNSAN HAKLARI GİRİŞİMİ DERNEĞİ, “Türkiye’de Psikososyal ve Zihinsel Engelli Bireylerin Durumu”, <http://www.ailem.com/templates/library/1759.asp?id=14316> (Erişim Tarihi:09.11.2016)

Sosyal Güvenlik Kurumu, “Türkiye’deki engellilere ilişkin en detay bilgiler”,<http://www.sgkrehberi.com/haber/11037> (Erişim Tarihi:26.11.2016)

SONAT Mehmet, “Hukuki ve Sosyal Açıdan Engelli Hakları”, <http://www.mehmetsonat.av.tr/hukuki-ve-sosyal-acidan-engelli-haklari-seminer-notlari/> (Erişim Tarihi:10.06.2016)

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye Ukrayna Anlaşması”,<http://www.mfa.gov.tr/turkce/grouph/ikili/11.htm>(ErişimTarihi:03.09.2011)

TAYFUR Tuğba, YAŞAR Songül vd, “Engellilerin Sorunlarına Bir Bakış” <http://www.beycan.net/399/engellilerin-yasadigi-zorluklar-nelerdir.html> (Erişim Tarihi:10.12.2016)

YUMUŞAK Mehmet, “Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları ZorluklarınAraştırması,”http://www.karacadag.org.tr/SayfaDownload/2014_DFD_CIKTI/engelli_bireylerin_ve_ailelerinin_toplumsal_hayatta_yasadiklari_zorluklar_arastirma_raporu.pdf (Erişim Tarihi:10.10.2016)

YİĞİT Özge vd., “Engellilerin Sorunlarına Bir Bakış ”<http://www.beycan.net/399/engellilerin-yasadigi-zorluklar-nelerdir.html> (Erişim Tarihi:22.11.2016)

WATSON Sue, “HafifZihinselYetersizlik”,http://specialed.about.com/od/handlingalb/haviorty_pes/a/MID.htm (Erişim Tarihi: 05.11.2016)

RAPORLAR

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları İnceleme Komisyonu.”Engelli Hakları İnceleme Raporu, 2013, 24 dönem, s.3-20

RÖPORTAJLAR

AYDIN Serhat, “Zihinsel Engelli çocuklar sağlıktan yararlanırken ek ücret alınması” Kumsal Özel Eğitim Uygulama Okulu, İstanbul/Röportaj, 19.09.2016

CAMCI Ayşe, “Zihinsel engelliler için hastanelerde ilgi, muayene ve ameliyat önceliğinin verilmesi” Kumsal Özel Eğitim uygulama Okulu, İstanbul/Röportaj, 25.09.2016

ÇUBUK Fatma, "Zihinsel engelli bireyler için cinsel ve psikolojik destek" Bülent Ecevit Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 20.09.2016

ELAÇTI Maide, "Zihinsel engelli bireyler tüm sağlık kuruluşlarından yararlanırken muayene önceliği" Kumsal Özel Eğitim Uygulama Okulu, İstanbul/Röportaj, 02.09.2016

ERŞAHİN Sevgi, "Engellilere sunulan sağlık hizmetlerinden memnun olma durumu" Bülent Ecevit Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 26.09.2016

MİLDAN Semra, "Birinci basamak aile sağlığı merkezinden alınan sağlık hizmetinin memnuniyet etkisi" Kumsal Özel Eğitim Uygulama Okulu, İstanbul/Röportaj, 19.09.2016

TOPCU Ahmet, "Sağlık hizmeti sunan kurumlardan yeterince faydalanabilme" Kumsal Özel Eğitim Uygulama Okulu, İstanbul/Röportaj, 26.09.2016

YALÇIN Ali, " Zihinsel engelli bireyler Türkiye'de bulunan tüm hastane ve sağlık kuruluşlarından ücretsiz yararlanmaları", Bülent Ecevit Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 10.09.2016

YENİCİ Fatma, "Sağlık personelinin zihinsel engelli hastalara müdahalesi yerinde ve zamanında mıdır?" Bülent Ecevit Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 22.09.2016

YILMAZ Füsün, "Türkiye'deki sağlık kuruluşlarının fiziksel yapısının zihinsel engellilere uygun olup olmaması" Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 20.09.2016

YILDIRIM Efrail, "Zihinsel engelli bireylerin dış sorunlar" Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu, İstanbul/Röportaj, 20.09.2016